

ABBASİLER DÖNEMİNE GİRİŞ (750-1258)

(26 eylül)

- ✚ Abbasi devleti ismini peygamberimizin amcası Abbas b. Abdulmuttalibde almıştır
- ✚ Osmanlı devletinden sonra 2. Sırada gelen en uzun ömürlü devlet konumundadır. Yaklaşık 5 asır ayakta kalmıştır.
- ✚ Abbas b. Abulmüttalip siyasetle uğraşmadı. Tarafsızdı ticaretle uğraşıyordu.müslümanlığını gizlemiştir. Hicret etmemiş mekkede kalıp peygamberimize ajanlık yapmıştır.
- ✚ **Emevilerin yıkılma döneminde bulunduğu olumsuz durumlar:**
 - 1- Devlet otoritesinin zayıflaması islami değerlere uymayan saltanat olması
 - 2- Arap kabileleri arasında şiddetli savaşlar olması
 - 3- Sıffin savaşı nda ortaya çıkan Haricilerin emevilere karşı olması
 - 4- Hz. Hüseyinin şehid edilmesiyle halkın içine nefret girmesi
 - 5- Ehli şia ehli beytin gittikçe güçlenmesi ve isyanlar çıkarması
 - 6- **Mevali politikası : mevali** (azad edilmiş köle) gayri araplar yani arapçılara uygulanan vergi alımı gayri Müslimlerden haraç ve cizre alımı onları tahkirden dolayı onlara beslenen kin.

ABBASİ İHTİLALİ HAREKETİ

- Emevilerin ortadan kalktığı harekete **abbasi ihtilali** denir.
- İhtilal 38 yıllık sistematik bir planın sonucudur.
- İhtilal horosanda yaşanmıştır
- **Abdullah b. Abbas** : Alim , müfessir , fakih idi. Hz ali döneminde basra valisi idi. Siyasetten uzak kalmıştır. Hz. Alinin vefatından sonra medineye gelip yaşadı. Yezide biat etmiştir ve onun oğlu :
- **Ali b. Abdullah** (715-718) : Abbasi propogandasını başlatan kişidir . **Emevi halifesi 1. Velid** aliye ve yakınlarını 714 te başkent Şamdan (Dimeşk) sürgün etti . bugünkü suriye hac yolu üzerinde ürdünde **Humeyme** adı verilen köye yerleşti . Ve hareket başladı. Burası gayri arapların yerleştiği bölgeydi
- Bu esnada zaten horosanda güçlü olan şiiler faaliyet halindeydiler . halifenin peygamber soyundan olmasını istiyorlardı .
- Ali b. Abdullahın ölümünden (736) sonra yerine **Muhammed b. Ali** geldi . abbasi ihtilalinin köşetaşı olmuştur .
- Göreve gelmesiyle (abbasi hanedanının imamı olmasıyla) beraber ona önemli görevler yüklendi .
- Şiiler hz.alinin oğlu **muhammed b. Hanefiye** nin oğlu **Ebu Haşimin** etrafındaydılar. Keysaniyenin Haşimiye kolunun imamı idi.
- Ebu haşim abbasilerin davetiyle Humeymeye yerleşti . ve (716-717) de öldü. Vasiyeti üzerine imam olarak **Muhammed b. Ali** olmasını istedi.
- Muhammed b. Alinin vasiyetten imameti Ehli Beytin (Alioğulları) hemde abbasilerin hanedan imamı siyasi ve dini gücü elde etmesini sağladı.
- Abbasi propogandasının rgumanları halka neyin üzerinden gideceklerini belirledi ve halka **Naib ve Dailer** üzerinde kendilerini siyasi bir kimlikle vurgulamadılar . onlar “Allah bir şey murat etti .Emeviler (Humeyyeoğulları 9 yönetimden indirilerek yerine hak eden birileri gelmeli” . Mesele kendileri değil mesele **hak ve batıl meselesi** olduğunu yaydılar.kendilerini **Tahakkuk Memurları** olarak tanıttılar .

- Hareketteki 12 **naip (temsilci : birinin yerine vekalet eden şahıs)** 70 **dai (propagandacı : davetçi)** . Bunlar işlerini gizlilikle yürüttüler .
Dailer HAK – BATIL ANLAYIŞINI yaydılar.
- Muhammed b. Aliden sonra yerine **İbrahim b. Muhammed** (743) geçti.(745)de **Ebu müslim el-Horosani** yi naib olarak Horosana gönderdi .Türk olduğuna dair rivayetler var
- Abbasi hareketi Ebu müslimle birlikte **aleni ihtilal** haline geldi.
- Ebu Müslim güçlü bir şahıs idi . ihtilali teoriden aksiyona geçirdi . Horosonda işgallerde bulundu .
- Horosan Başkenti Merv , Mervurruz , Herat , Nesa , Ebiverdi şehirlerini zaptetti.
- Ordu kurulmuştu . abbasi komutanlarından biri **Kahtabe b. Şebib** Tus yakınlarında Horosan valisi **Nasr b. Seyyari** mağlup etti ve Emevileri Horosondaki hakimiyeti sona erdi.
- (748) de Ebu Müslim merkezi **Nişabura** taşıyor.
- Irak valisi **Yezid b. Ömer b. Hubeyre** mağlup ediliyor.
- Nişaburdan kaçan Nasr b. Seyyari İsfehanda **Kahtabe ve oğlu Hasan** mağlup etti
- Irak yolu açılınca oğlu Hasan Kufeyi işgal etti .(eylül 749)
- Ehli Beytin veziri **Ebu Seleme el- Hallal** ehli şia için önemli bir şahıstır. 2. Mervan ihtilalin lideri konumundaki **İbrahim b. Muhammedi** Harranda hapsedti . Vasiyetinde **Ebul abbas es-Saffah** yerine geçmesini bildirmişti . ve ihtilal sırasında İbrahiim öldü
- Abbasiler Kufede pek iyi karşılanmadı El-Hallal Şiadan halife olmasını istiyordu . Ve Horosanlılar bunu farkedince Ebul Abbasa (Seffah) Kufe mescidinde biat ettiler . (Kasım 749 Cuma)
- Hutbede Abbasilerin asıl amaçlarını Seffah belirtmiş ‘ Hakimiyet hakkının Abbasilerin olduğunu ‘ iktidardan sonra şiiilere sırt çevirmişti
- Abbasiler hilafeti ele geçirdiklerinde insanlar onları gerçek halifedeki fikir ve ideali temsil eden kişiler olarak tanıdılar
- Onlardan mülk- devlet yerine dini- adil devlet bekliyorlardı.
- Halife Cuma namazlarında Hz. Peygamberi hırkasını giyip etrafına fakih ve alimleri toplayıp onlarla devlet ilişkisi kuruyorlardı
- Bunlara rağmen Abbasiler zahir olan isteklere cevap vermemişlerdir.

SONUÇ

- ✚ İktidarın abbasilere geçmesi basit iktidar değişimi değildir
- ✚ Başkent Suriyeden İrağa taşındı .
- ✚ Mevaliler daha avantajlı konuma geçti .
- ✚ Fikri ve ticari hayat zenginleşti.
- ✚ Horosanlılar yönetim kademesinde söz sahibi oldular .
- ✚ Araplar arapça sayesinde kültürel üstünlük kurup Arapçası ile bütün islam dünyasına hakim oldular

(29 eylül)

1-EBU ABBAS ES-SEFFAH (750-754)

☞ Humeymede doğdu . muhammed b. Alinin oğludur
☞ Ağabeyi İbrahim tutuklanarak 2. Mervan tarafından öldürölünce yerine geçti .

☞ Ailesiyle 749 ekimde Kufeye yerleşti
☞ Biat aldığıında Horasanın büyük kısmı Emevilerin kontrolündeydi Irakın durumuda belirsizdi.

☞ Irakın merkezi **VASİT** emevi merkez eyaleti **SURİYE** teslimaltında değildi emevi valisi **İbni Hubeyre (Ebu Halid Yezid b. Ömer** teslim olmamakta direndi .

☞ Şiilerin açıktan desteğini vermeyen Ebu Seleme onları oyalyordu Ebul Müslim bunun farkına vardı . EbuAbbasa Kufede biat edildi .

☞ İlk Hutbede Halifelik haklarının olduğunu ve orada “ bol bol ihsanda bulunup veririm bol bol intikam ıda çok seri şekilde alırım.” diyerek ismini **SEFFAH (Kan Dökücü)** olarak almıştır .

☞ **Seffahın Amcası Abdullah b. Ali** kumandasında ordu Suriyeye ilerlerken **2. Mervanın** Suriye ve EL-Cezire araplarından oluşan ordu ile karşılaştı . (750) **Büyük Zap Suyunda** 10 gün çarpıştı ve yenilgiye uğradı Mervan önce Harrana sonra Dimeşke sonra Ürdüne kaçtı

☞ Abdullah b. Ali (nisan 750 de) Dimeşki fethetti .

☞ 2. Mervan Mısıra kaçarken Yukarı Mısırdaki Busır Köyünde yakalandı (ağustos 750)ve öldürölldü .Emeviler yokoldu .

☞ **Vasit valisi İbni Hubeyre** Mervanla birlikte idi. Komutan **Hasan b. Katabe** şehir kuşatıldı fakat sonuç alınmadı . Ebul Abbas Kardeşi Ebu Cafer Mansur Katabeye Yardım gönderdi . 11 ay üzerine Mervanın ölümüyle İbni Hubeyre ile görüşmesiyle anlaşma sağlandı . antlaşma imzalandı . ancak bu anlatlaşmaya uyulmayıp teslimden sonra İbni Hubeyre ve birçok kişi idam edildi .

☞ Emevi hanedanının imhası Suriye ve EL-Cezirede isyan çıkmasına sebep oldu . ve asiler Abdullah b. Ali tarafından mağlub edildi

İSYANLAR

1-Kays Aylan Kabilesi /Ebul Verd /Kinnesrin ----- Abdullah b. Ali bastırdı

2-Tedmur/Humus/E.Muhammed Es Sufyan/Kinnesrin----Abdullah b. Ali bastırdı

3-El-Cezire arapları/İshak b. Müslim el- Ukayri/Harran , Samsat-----Ebul Cafer , Abdullah bastırdı

4-Buharada/Şerik b. Şeyh el-Mehri---Müslimin gönderdiği Ziyad b. Salih bastırdı.

5-Basrada/Hariciler / Farsta /Bessam / Sindde ---Mansur b. Cumhur bastırdı.

☞ Ebul müslimin varlığı Ebul Abbasın abisi Caferi daima tedirgin etmiştir . ondan daima uyarı almıştır . hatta onun kışkırtmasıy Ebu Müslimin valileri Siba b. Numan Ziyad b. Salihi gizlice isyana teşvik etti ancak başarılı olamayınca Ebul abbas imameti boyunca Ebu Müslime düşmanlık sergilemedi idamını hep engellemiştir.

TALAS SAVAŞI	
1- Ebul Abbas dönemindeki en önemi dış gelişmedir . 2- 751 yılında Türkler – araplar arasındaki düşmanlık yumuşamaya başlamış ve türkler geniş kabileler halinde Müslüman olmuştur. 3- Bölge 1. Velit döneminde vali Kuteybe b. Müslim tarafından fethedildi . halkının büyük çoğunluğu Batı Türkistana yerleşti Kuteybe büyük bir kahramandı idarecilerin dikkatini çektiler katledildi . (Ebul Müslimde aynı şekilde katledilmiştir) 4- Mavennahar Batı Türkistanın fethi bölgede büyük siyasi değişikliklere yol açtı. Bunun üzerine 1-Türk beylerinden Ferhan İhşidi 2-Buhara ve Semerkant hükümdarları 3-Tohoristan Yabgusu Araplara karşı düşmanları Çinden Yardım istedi. 5- Zayıf düşmüş Türklerden Çinliler yararlanmak istedi 6- Çin Kumandanı Kao Sien Chih batı Türkistana gide stratejik mevki Tanrı dağlarının kuzeyindeki Tokmakı aldı. Ve civardaki türklere kötü davranıp bölgedeki Taşkent hakimi idam edildi . Onun oğlu Ebul Müslim ve Karluklardan yardım istedi 7- Çinliler islam ordusuyla Talas nehri kıyısında savaştı.Fergan çinlilerin yanında oldu . islam ordusunu Ziyad b. Salih kumanda etti . 8- 5 gün süren savaş çinlilerin ağır yenilgisiyle sona erdi	SAVAŞIN NETİCELERİ 1- Çinlilerden Toag Hanedanının Batı Türkistan hakimiyet arzusu geçti. 2- Türk boyları Çin baskısından kurtulup Batı Türkstanda Türk nüfuzu yeniden oldu. 3- Karluklar (766) da Tanrı dağları yöresinde bağımsız devleti oluşturdular. 4- Siyasi ve nüfuz hareketleri Müslümanlarla ilişkiler Karahanlı devletine zemin oldu . 5- Türk-Arap ilişkileri düzeldi , İslamiyet hızla yayıldı. 6- Ketan kenevirinden imal edilen kağıt orada tutulan esirlerleSemerkantta imal edildi 794 te Bağdatta kağıt imalathanesi kuruldu , Mısırdan Endülüse ve Avrupaya yayıldı EBUL ABBAS HAKKINDA ; ✘ İç karışıklıklara büyük ölçüde son vermiştir. ✘ Siyasi Birliği sağladı ✘ Endülüs ve Kuzey Afrika dışında tüm islam dünyası halifeliğini kabul etti ✘ İşlediği korkunç cinayetlerden dolayı Kufedeki hutbede kendisini Seffah (Kan Dökücü) olarak tanıttı. ✘ İlim , fikir , imar faaliyetlerinde bulunmadı. ✘ Devletin konsepti tamamen güvenlik üzerineydi ✘ Temel politikası yeni kurulan devleti sağlam temeller üzerine oturtmak ve başka bir devlet oluşumuna engel olmaktır. ✘ Mert , cömert , vakur , edip bir kişiydi. ✘ Başkent değişiklikleriyle ünlüydü . Kufe – HAŞİMİYE – ENBAR ✘ 5 yıl halifelik yapıp 754 de bir hastalıktan öldü. ✘ Yerine kardeşi Caferi vasiyet etti.

2-EBU CAFER MANSÛR DÖNEMİ (754-775)

- ➡ **Dönemin ana özelliği :** DEVLETİN SAĞLAM TEMELLER ÜZERİNE OTURMASI VE DEVLETİN MÜESSESELEŞMESİ
- ➡ İkinci Abbasi Halifesi olan Mansur'un babası Muhammed b. Ali el- Abbâsî, annesi Sellâme adlı bir câriyedir
- ➡ Arapça öğrenmesi ve sağlıklı bir genç olarak yetişmesi için çöle gönderildi. İlk çocukluğunun ardından temel islami ilimler ile edebiyat, tarih ve belâgat dersleri aldı.Askeri alanda iyi yetişti
- ➡ 21 yıl halifeliği sürdü.
- ➡ Hilefetinden önce Seffahın işleriyle ilgilendi . adeta onun veziriydi.
- ➡ Küfede Seffah için biat alanlardandı.
- ➡ Halif tarafından Ebû Müslim-i Horasânî'den biat almak üzere Merv'e gönderildi. Ebû Müslim ile olan bu görüşmesnden olumsuz bir izlenim elde eden Mansur, dönüşünde halifeye onu ortadan kaldırmasını tavsiye etti. Mansur'un Ebu Müslim hakkındaki kanaati bundan sonra da hiç değişmedi.
- ➡ Ebul Abbas döneminde Hasan b. Katabe yanında ibni ubeyre direnci ve Vasit şehri kuşatılmasında bulundu . ibni Hubeyreyi teslim konusunda ikna etti . harranda aynı başarıyı İshak b. Müslime gösterdi .
- ➡ El-Cezire ve İrmaniye valiliğine atandı
- ➡ Ebul Abbas Mansuru (754) de Hac emiri yaptı.
- ➡ Mansur Mekke'de iken Ebü'l-Abbas es-Seffâh'ın vefat haberini aldı. (136/754). İkinci veliaht konumundaki Îsâ b. Mûsâ, Mansûr'a bir mektup gönderip durumu bildirdi. Ayrıca Iraktaki Hâşimîler'den de Mansur adına biat aldı. Hemen yola çıkan Mansûr'a yolda Ebû Müslim-i Horasânî ile Hâşimîler ve diğer kumandanlar da biat ettiler
- ➡ Amcası Abdullah b. Ali Şam'da halifeliğini ilan etti. Ebu Müslim, Abdullah b. Ali ile Nusaybin yakınlarında karşı karşıya geldi. Cereyan eden savaşta Abdullah b. Ali mağlûp oldu ve Basra'ya kaçtı (754), Ancak yakalanarak tutuklandı ve burada hapsedildiği evde ölene kadar tutuldu (764) **Ve Abdullah b. Ali yi ortadan kaldırdı.(1-mesele)**
- ➡ Ebû Müslim'in daha da itibar kazanmasından rahatsız olan ve hilafet konusunda başka rakip kalmadığını düşünen Mansûr, onu ortadan kaldırmaya karar verdi. Ebu Müslim'i saraya davet eden Mansur düzmece bir sorgulamadan **sonra Ebû Müslim'i sarayda öldürttü (755).**

(2.mesele)

- ➡ Ebu Müslim'in öldürülmesi Horasan'da yıllar sürecekt uzun bir isyan silsilesinin başlangıç noktasıdır. Propagandacılar tabi bunu kullandı dini alet ettiler bunlardan biri (**hulul anlayışı**)

İSYANLAR

1-HOROSONDAKİ İSYANLAR

- A- Mecûsî olan Sünbâz Nişaburdaki isyanı ----- Mansur bastırdı (754-755)
- B- Mavennaünnehirde İshak et- Türki isyanı -----Mansurun oğlu Mehdi bastırdı .
- C- Ebu Müslimi peygamber kabul eden Ravendilerin sarayda suikasti
- D- Peygamberlik iddiasında bulunan Üstâdsîs'in Bâdgîs'teki isyanı Mansur tarafından görevlendirilen Haşim bastırdı .

2-EHLİ ŞİA İSYANLARI (alioğulları)

- A- Uygun zaman ve yer gözlemleyen isyancılardan oluşur.
- B- Bekleyerek imamet inancı etrafında bağlılıklarını korumak maksatlarıyla hayatlarını sürdürüyorlardı .
- C- **En-nefsu Zekiyye (Muhammed b. Abdullah el- mehdi** en-nefsu Zekiyye) (762) de Medine halifeliğini ilan edip halktan biat aldı. İmam Malikin baskı altında boşamanın geçersiz olduğunu rivayet edince Mansurun bunun siyasi bir yorum aldığı ve Muhammed b. Abdullaha biat olduğunu ileri sürüp onu cezalandırdı . Ve İsab. Musa tarafından Muhammed b. Abdullah öldürüldü.
- D- **Muhammed b. Abdullahın kardeşi İbrahim** Basrada isyan etti. Kufeye giderken İsa b. Musa Bahamrada bertaraf edildi.

DIŞ SİYASET

- 1-Bizans Kusan Erzurumu yağmaladı . Mansur şehri kurtardı.Taberistanı fethetti
- 2-5. Konstantinusun tahtta geçmesiyle Mansur askeri gücünü artırdı.
- 3-Kafkaslarda islam topraklarına giren Hazarlara karşı tedbir alıpkaleler yaptırdı .
- 4-Kuzey Afrikada Haricilerin isyanlarını Yezid b. Hatimel Mühelleb bastırdı . orada Abbasi hakimiyetini sağladı.
- 5-775 de hac yolunda rahatsızlandı . Birimeymunda öldü.

MANSUR HAKKINDA

- ✚ Alim ve şairdi. Edip , şair ve alimleri himaye ederdi.
 - ✚ Mantık , felsefe , aritmetik , geometri , astronomi , tıp , tarihle ilgiliydi
 - ✚ Akıllı , ileri görüşlü , güzel ahlaklıydı **Gerçek kurucusu** kabul edildi.
 - ✚ Cimriliğiyle ve para biriktirme düşkünlüğüyle ünlüydü.
 - ✚ Ailesine , halka iyi muamele ederdi.
 - ✚ İşçi ve sanatkarın ücretlerinin hesaplanmasında hassas idi ve
- Ebud-devanik (METELİK BABASI) Mansur ed-Devanik** lakabı verildi.
- ✚ Devlet siyasetini merkezi kontrol için takip edip vergi memurlarına adil olmasını ve berid teşkilatını önemserdi. Vezirlerinin nüfuzuna girmemiştir.
 - ✚ İlmi ve kültürel faaliyetleri önemser . **tercüme faaliyetlerinde** Sanskritçe , Süryanice , kiptice , yunanca eserlerini çevirtti. Nahiv-aruzu önemseyip arap dili eserler yazdırdı.Hadis , fıkıh , tefsir bağımsız bilim dalı oldu pek çok alim yetişti.
 - ✚ Akli ve nakli ilimlerde büyük gelişme oldu.
 - ✚ **İmar faaliyetleriyle** yakından ilgilendi . **Bağdat , rafika , haşimiyye** adlı şehirleri kurdurdu.
 - ✚ Türkler bu dönemden itibaren islam dünyasına nüfuz etmeye başladı .
 - ✚ Sugur ve Avam bölgelerinde türk askerleride istihdam edildi.

(4 ekim)	3- MEHDİ-BİLLAH DÖNEMİ	(775-785)
❏ Döneminin ana özelliği : YÖNETİMDE NORMALLEŞME DÖNEMİYDİ YANİ DEVLET MİLLET ARASINDAKİ GERGİNLİĞİ GİDERDİ. ❏ 775 de babası Mansurdan sonra başa geçti . ❏ Gençliğinde iyi bir eğitim aldı . ibni Sad , Tebai gibi büyük alimlerden eğitim aldı. Tarih bilgisi arapça ve edebiyatta kendini geliştirdi hibatte iyiydi. ❏ Şehzadelik döneminde iç isyanları bastırmada ve Taberistan fethinde görevliydi. ❏ Hafif suçlardan dolayı hapiste olanları serbest bıraktı . ❏ Dini motifleri çok kullandı bu halkın hoşuna gitmişti . camileri genişletti bakımı ve onarımıyla ilgilendi . Basra , Mescidi haram , Mescidi Nebi, Aksa ve Kudusteki büyük mescidler ❏ Müsadere mallarını sahiplerine geri verdi çünkü babası Mansur tehlike arzedecek bazı zenginlerin mallarına el koyup hazineye ayrı bir yerde geçici olarak isimlerini kayıt tutturarak saklıyordu.ve bu görevi oğluna vermişti daha sonra ona geri vermesini istedi ❏ Memurların yargılanması için yüksek mahkeme kurdurttu. Zındıkların cezalandırılması için ayrı bir divan kurdurttu (DİVANI ZENADUKA) ❏ Devlet kurumlarının organizasyonuna önem vermiş, devletin gelir ve giderlerinin muhasebe ve denetlenmesini düzenlemek amacıyla (779) yılında Dîvânü'z Zimâm'ı kurmuştur. ❏ Ticaret hayatını geliştirmek için konaklama teisleri kurdu. ❏ Bağdat ve diğer vilayetler arasında haberleşmek için Posta haberleşme teşkilatı (berid teşkilatı) kurdu .bunun sebebi o vilayetlerden kendisine ait haberleri öğrenmek halktan haber almak isyanları bilmek içindi. Bunların başına SAHİBUL VELİT isimli görevli tayin ediliyordu. Vezir kadar maaş alıyorlardı. Bu kadar değerli bir göreve namılı komutanları getiriyordu. ❏ Devlet halk birlik beraberlik bütünlük sağlandı bunun sebebi mehdinin iç icraatlarıydı. ❏ Alioğullarıyla (ehli beytle oldukça samimi ilişkiler kurdu . burada veziri Yakub b. Davut ile sağlıyordu. Mansur döneminde alioğullarının elinden alınan imtiyazlar onlara geri verildi.(Falek Arazisi) Alioğulları gayet ılımlı davranıyorlardı. İsyân çıkarmamış olaylara karışmamışlardır.		
İSYANLAR 1-Zındıkların çıkardıkları isyanlar : ebu müslimin intikamcıları bir ekol oluşturmuşlardı ve onlarla mücadele için divanı zanadukayı kurdu . Zındıklar eski iran dinlerini canlandırmak istemişlerdir.dönemin isyancıbaşı Mukanna (peçeli) horosanda ayaklandı . hulul anlayışına inanıyordu müslimin vücudunda allahın zuhur ettiğine inanıyordu ayrıca gayri ahlaki davranıyorlardı haramları mübah saymışlardı. 2-Emevi ailesinde Abdullah b. Mervan'ın 778 de şamda isyanı 3-Haricilerden Abdusselem b. Hişam el-yeşruki kınnesinde (suriye) isyanı	DIŞ SİYASET ❏ Bizansa yönelik (766-781) değişik zamanlarda bir çok seferler düzenlemiştir.Hatta anadoluya düzenlenen seferlerde Harun Reşid komutasında sefere çıkan Abbasi ordusu Kadıköye kadar gelmiştir.ve kraliçe irena ile 70 bin -90 bin arasında bir fidye ile barış antlaşması yaptı ve bu antlaşma 3 yıl kadar sürdü ❏ Deniz aşırı seferler düzenledi (776) Abdülmelik b. Şihab 9bin kişilik bir orduyla Basradan Sine (Pakistan-Karaçi civarı) geçiyor . Barbed şehrini fethediyor.Barbed dönüşü mevsimin kış ve sert olması kurulan tuzaklar orduya fazla zait veriyor ❏ 785 de mehdî ölüyor.Babasının aksine cömert bir hükümdardı ❏ Irak hicaz hac yolunun bakımı güvenliği konaklama ihtiyaçları için çalıştı. ❏ Katipler ve Mevaliler o dönemde önemli prestijli görevlilerdi.sebebi :	

KATİPLER: devletin kurulma aşamasında müesseseleriyeni oturduğundan okumuş kimselere ihtiyaç vardı . devlet katipliğinde saltanat vardı hatta referans olma yetkileride vardı çünkü idareciler katiplere mecburdular

MEVALİLER : önemli olmasının nedeni Abbasilerin iktidara geliş şekliyle ilgiliydi. Çünkü Abbasiler emevileri mevalilerle birlikte yokettiler . gayriaraplardan oluşan bir güçle yönetime geçmişlerdi hatta orduyu bile mevaliler oluşturmuştu.

4- HADİ İLELHAK DÖNEMİ (785-786)

- ✓ Halife Hadinin asıl adı Musadır
- ✓ Mehdiden sonra veliaht İshak b. Musa idi ancak Mehdi kendinden sonra oğulları Hadi ve Harunun geçmesini istedi ve isa b. Musa ikinci defa baskıya maruz kalıp veliahtlıktan vazgeçmiştir.
- ✓ Ali **ervadından Hüseyin b. Ali Medinede isyan başlattı (785-786)** bunun nedeni vali Ömer b. Abdülazizin (emevi ömer b. Abdülaziz değil) kötü muameleleri idi. 786 da hüseyin b. Ali halktan biat almaya başladı.
- ✓ Hüseyin b. Ali mekkeyide kontrol altına aldı ve **Muhammed b. Süleyman** ordusu Mekke ve Medine arasında Fah vadisinde gerçekleşen bu savaşta **Fah savaşı** ehli beyt için önemli bir savaştı tıpkı kербela olayı gibi çünkü hüseyin b. Ali bu savaşta öldürüldü insanlar katledildi kalanlar darmadağın oldu acısı tahribi büyük bir savaştı
- ✓ Bu savaştan sadece bir kişi canlı kaldı oda Hüseyin b. Alinin **dayısı idris b. Abdullahtı ve Mağribe kaçtı** ve Berberilerin sevgisini kazandıktan sonra burada İdrisiler kuruluyor.
- ✓ Divanu Zenaduka devam etmiştir.
- ✓ Harici isyanları da devam etti. Cezirede Hamza b. Malik el-Huzai Musulda öldürüldü. Hariciler için musul önemli bir yerdir
- ✓ Bizans seferlerinde Yahya b. Mevluf komutasında yaz seferleri yapıldı.
- ✓ Annesi Hayzuran tarafından zehirlenerek öldürüldü (786) .Bunun nedenide iktidar çekişmesiydi

(11 ekim)

5-HÂRÛN REŞİD DÖNEMİ

(786-809)

⦿ **Abbasi döneminin yükseliş en parlak (enlerin dönemi)dönemiydi. İktisadi , mimari , idare , yeme-içme , alanda en şaşalı dönemdi.**

⦿ Bunun Bağdat şehrinin büyük etkisi vardı. (Mansurun inşa ettiği kritik yollar üzerinde olması şehrin güvenli oluşu onun ilerki zamanlarda ekonomi ve siyasette büyük rol oynadı. Emin , memun döneminde bağdat önemini yitirmeye başladı ve daha sonra mutasım Bağdatı terketti ve Samara şehrini kurup orayı başkent yaptı ve bağdat önemini tamamen kaybetti.)

⦿ Harun reşidin akıl hocası **Yahya b. Halit el-Bermeki** idi . Yahya Bermeki Abbasi ailesi kurulduğu dönemlerden itibaren intisab etmiştir. Harun reşid döneminde kısa sürede zirveye çıkmıştır. Mehdi döneminden itibaren Harun reşide hocalık yapmaya başladı. Bu gelenek emevilerden gelme bir gelenektir. Sarayda eğitim alan Harun reşid ondan devlet yönetim uslubuyla ilgili eğitimler almıştır .Harun reşid hocasını vezirlik makamına getirdi.

⦿ Sınırlar açısından Abbasi Devletinin en geniş sınırlara sahip olduğu iktisadi ve idarinin en zirvede olduğu dönemdir.bağdat şehri bunun en önemli nedeniydi. Çünkü bağdat şehri şair , edip , tarihçi , din alimi , ulemanın ayrıca zengin tüccarların zenginlerin toplandığı bir şehirdi. Tüccarlar mallarını saraya satıyorlardı oranın güvenli olması (çift surlarla ve hendeklerle etrafı kaplıydı.) başkent olması onları orada tutuyordu .

⦿ Harun reşid alim ve şairlere büyük değer vermiştir. İslami ilimlerin ortaya çıkışı tasnifinde abbasilerin büyük hizmetleri vardı.

⦿ Doğu edebiyatında **Binbir Gece Masalları** büyük ün yapmıştı . çünkü batıda çok okunulan bir eserdı ve batı doğuyu ve islami bununla tanımıştı.

⦿ Mimari , giyim , gıda yönündeki harcamalar israf sınırını aşmıştı. Buda islama zarar veren bir durumdu. (hz. Osmanın son 6 yıldaki gibi) Toplum katmanlarında gelir dengesizliği söz konusu olmaya başlamıştır ve bu durum kıskançlık oluşturmuş ve iç çatışmalara neden olmuştur.

İÇ SİYASET

⦿ Şam topraklarında Kaysiler ile Yemenliler arasında mücadeleler Cafer b. Yahya tarafından 796 da kontrol altına alındı .bu çatışmalar tee emeviler döneminden kalmadır. Ve harun reşid döneminde tekrar patlak verdi.

⦿ Mudari ve yemen mücadelesi Dimeşk şehrinde Muhammed b. Mansur komutasında sürdürülmüştür

İSYANLAR

A) Şii kaynaklı Horosan merkezli isyanlar söz konusuydu.

- 1- **Yahya b. Abdullah** (793) de **Taberistanda** isyan çıkardı . **Fazıl b. Yahya** 50 bin kişilik orduyla yahyayı teslim aldı. Bağdatta onu zindana attı laki fazl ona öldürtmeyip hürriyetine söz vermişti bu yüzden onu gizlice hapisten kaçırdı fakat Harun Reşid onu yakalattı tutuklayıp öldürttü. (Bu olay Bermekilerin bitmesine yol açan olay olduğu söylenmiştir)
- 2- **İdris b. Abdullah** Fasta bir hanedan olmuştur Fah savaşında Mağribe sığınmış berberileri etrafına toplamış ve bağımsız hareket etmeye başlamıştır. (789) idrisiler devlet haline gelmiştir. **Abbasilerden ayrılan ilk siyasi devlettir.** Harun Reşid oaraya Süleyman gönderdi ve idris b. Abdullahı zehirledi.
- 3- Harun Reşid **Tunus mintikasına İbrahim b. Ağlabe** yi gönderdi ve ona geniş yetkiler imtiyazlar vermiştir . Bunun nedeni idrisileri Şam , Bağdat , Mısırı tehdit etmesinin önüne geçmesi içindir .adeta tampon bir devlet orada kurmuş ve idrisileri önünü kesmek istemiştir. (**Ağlabiler**) ve tunusta güçlü bir idareye sahip oldular.

4- Kuzey afrika o dönemde karışık . **Fazıl b. Ravh** (793) tunusa vali oldu . valinin sert tutumundan dolayı asiler (berberiler) valiyi öldürdüler . (795) te ancak Herseme b. A'yen'in valiliğe getirilmesiyle sükûnet sağlandı. Daha sonra Herseme başkente dönünce bölge tekrar karıştı. Muhammed b. Mukatil vali olsada karışıklık devam etti . yerine de İbrâhim b. Ağleb et-Temîmî gönderildi. Çok geçmeden Hârûnürreşîd, yılda 40.000 dinar vergi vermek şartıyla İbrâhim b. Ağleb'e, valileri tayin etme yetkisini de elinde tutacak şekilde iktidarının babadan oğula geçmesi ayrıcalığını tanıdı. Böylece **halifelik topraklarında iç işlerinde serbest bir hânedan kurulmuş oldu. Bu idrislerden sonra ikinci kurulan bağımsız devlettir.**

B) Haricilerin isyanları da o dönemde devam etmiştir.

- 1- **Velîd b. Tarîf eş-Şârî'nin** başkanlığında bir araya gelen Hariciler **Nusaybinde** isyan etti. Harun'un gönderdiği Yezîd b. Mezyed eş-Şeybânî komutasındaki ordu tarafından mağlûp edilerek öldürüldü ve isyan son erdi.
- 2- **Kirman'da** bu defa **Hamza b. Etrak es-Sicistani** liderliğinde başkaldırdılar. Harun reşid bizzat kendi bu isyanı bastırmak için Kırmana yöneldiyse de Bizans saldırıları neticesinde geri dönmek zorunda kaldı .
- 3- Hariciler **Nasr b. Seyyarın Torunu Rafi b. Leys** önderliğinde Horosanda büyük bir isyan başlatdı. Harun Reşid bizzat bu isyan için sefer düzenledi ancak Tus (İran) yakınlarına gelince hastalandı ve (809) da öldü .

🕒 Önemli hadiselerden biride Barmekilerin tasfiyesiydi .

Bunun nedeni : Barmekilerin nüfuz ve güç açısından hanedanı gölgede bırakmasıdır . Hanedan bu yüzden adeta koplekse girmişti . Barmekilli Cafer b. Halit b. Barmeki (803) de idam edildi . Onun babası Yahya kardeşi Fazl tutuklandı . Yahyadan boşalan vezirlik makamına **Fazl b. Rebi (Arap)** getirildi . Bu şekilde bürokraside İran etkisi kırılıp tekrardan Araplara geçmiştir . Barmekiler Vezir ailesidir. Nesiller boyunca devam etmiştir. Devletin her alanda zenginleşmesinde Barmekilerin çok büyük rolü olmuştur.

DIŞ SİYASET

- 🕒 (786) da Suud eş-Şam Suud el- Cezire bir kısım topraklarında yerler alınarak **Avasım Valilikleri** kuruldu. Bu valiliklerin **özellikleri Askeri Valilikler** olmalarıydı . **Amaçları** ; Bizansa yaz- kış sefer düzenliyecek hazır birlikleri orada tutmaktır.
- 🕒 Harun Reşid Haliife Mehdi döneminde Anadoluya gelmişti ve böyle bir yapılanmanın şart olduğunu hissetmişti. Avasımın tesisi Abbasi ve Bizans arasındaki mücadelenin Abbasi lehine dönmesine sebep olmuştu ve Abbasilerin bu bölgede daha kalıcı olup ilerilere doğru seferler düzenlemişlerdir.
- 🕒 Harun Reşid Bizansa sefer düzenleyip Ereğliye (konya) kadar gelmiştir ve İmparator Nikephoros 2 yıl cizye şartıyla barış yapmak zorunda kalmıştır.
- 🕒 (797) de Said b. Selim b. Kuteybeyi Ermeniyedeki huzursuzuklardan dolayı oraya gönderdi.
- 🕒 Humeyd b. Mayuf 805 de Kıbrıs'a akın gerçekleştirdi.
- 🕒 Yezid b. Muhalled el- Hubeyri ve Harseme b. Ayanı (806) da Bizansa yaz seferi için gönderdi .
- 🕒 Tarsus ve Maraşa ordular sevketti

Harun Reşid zamanında **imparator Şarlman** ile diplomatik temaslar kurdu. **Bunun nedeni** : Harun Reşidin Kuzey Afrika endişesiydi çünkü Endülüs Emevileri (başkent Kurtuba) kültür ve medeni anlamda döneminin önemli bir şehriydi coğrafi olarak oraya yakın bir konumdaydı Mısır Bağdat dahil kuzey afrikayı işgal edebilirlerdi . Endülüslere karşı fren fonksiyonu sağlamak amaçlı imparatorla yakın ilişki kumuştı hatta ona su saati göndermişti.

⇒ Harun Reşid Abbasi döneminin en parlak şahsiyetli , faziletli bilgin , cömert , duygusal şahsiyetiydi .

⇒ İhtişamlı olmasına rağmen devletten ilk kopmaların yaşandığı dönem olmuştur , fiilen bu süreç başlamıştır. (809) da 44 yaşında ölmüştür

(18 ekim 1/2.)

6- EMİN DÖNEMİ (809-813)

➤ Çarpıcı tarafı anne ve baba tarafından Haşimi olmasıydı.

➤ İçkili ortamlara katılıyordu. Pek parlak bir şahsiyet değildi. İsrâf yapıyor tutarsız tavırla sahipti . merai kiram nazarında halk nazarında değrini düşürmüştü

➤ **Emin memun kavgası :**

İkiside kardeşti. Harun reşid hayatta iken emin memunu sıralamıştı hatta kabenin duvarına emin ve memun tahta geçme sıralamsını belirlemişti.

Tus bölgesiyle Memun ilgileniyordu(. O dönemde halife nerde ise hazinesini beraberinde götürüyordu. O nerde ise payitaht ordaydı. Halife tusta ölünce payitaht memuna geçmiş oldu. Emin veziri Fazl b . rebi nin etkisiyle Memuna davet gönderdi . Memunda veziri Fazıl b. Sehil (eski Mecusi) etkisiyle davete gitmedi .Eminde onu veliahtlıktan azletti . (810) İki kardeş arasında çarpışma oluşuyor .**Celülada** olan çarpışmayı Memun kazanıyor **Hamedanda** tekrar çarpışılıyor tekrar mağlub oluyo ve Bağdatta çıkan huzursuzluk üzre Emin zindana atılıyor sonradan oradan çıkarılarak yine tahta geçiyor. 3. bir orduyu Emin tekrar Memuna gönderiyo Memunla karşılaşmadan **Hanikinden** geri dönüyor.

➤ 813 te Bağdat kuşatıldı bir sene sürdü ve Emin 813 te teslim alındı idam edildi .

➤ Bütün mesaisini kardeşi Memunla mücadeleye ayırmıştır . dış seferlerden gelişmelerden bahsedilmiyor dikkatler kardeş kavgasında idi.

7-ME'MUN DÖNEMİ

(813-833)

- ❖ Harun Reşidin Meracıl adlı cariyesinden olmuştur (786)
- ❖ Kardeşi Emin'le mücadelesi sonucunda hilafete gelen Me'mun Fazl b. Sehl'in etkisi altında halifeliğini sürdürmüştür.
- ❖ Memun üzerinde etkili olan Fazl b. Sehl onun Merve çekilmesini ve batı eyaletlerinin idaresini kardeşi Hasan b. Sahl bırakmasına ikna etti. (Bağdat Irak suriye'yi cezireyi batı eyaletleri)
- ❖ Dönse dahi hükümdar merve gitti (horosanda şehir) böyle olunca batı tarafı karıştı isyanlar ortaya çıktı.

İSYANLAR

1- **Nasr b. Şebes el-Ukaylî'nin** el- **Cezîre'**de çıkardığı isyandır. **Halef ve samsatı** işgal ediyor .Hasan b. Sahl **Abdullah b. Tahir** Nasr b. Şebes ile savaşmak için görevlendirdi. Şebesi eman dilemeye mecbur bırakıyor (824) Me'mûn'un hilâfete gelişinde büyük yardımlarını gördüğü için Horasan'a vali tayin ettiği **Tâhir b. Hüseyin de** (822) yılında bağımsızlığını ilân edip **Tâhirîler hânedanını** kurdu.

2- Şiilerde iktidarı ele geçirmek için yeniden girişimlerde bulundular. Bunlardan **"İbn Tabâtabâ"** diye bilinen ve soyu Hz. Hasan'a ulaşan **Ebû Abdullah Muhammed b. İbrâhim** 815'te Kûfe'de halifeliğini ilân etti. **Ebû's-Serâyâ eş-Şeybânî** (nüfuzlü ve güçlü) ittifak kurup Hasan b. Sehl'in gönderdiği Züheyl b. Müseyyebi komutasındaki ordusunu mağlub ediyor . Buna rağmen İbni Tabataba bir gün sonra ölüyor yerine Hz. Hüseyin soyundan Muhammed b. Muhammed b. Zeyd'i onun yerine geçirdi. Şiilerin başında Me'mûn'un ordularını art arda yenilgiye uğratan **Ebû's-Serâyâ Kûfe'de para bastırarak bağımsızlığını ilân etti.** Ayrıca Basra, Mekke, Yemen, Fars ve Ahvaz'a valiler gönderdi. Ancak bütün başarılarına rağmen nihayet 815 yılında Ebû's-Serâyâ, **Hasan b. Sehl'in yardım istediği Herseme b. A'yen** tarafından mağlûp edilerek öldürüldü.

3- Bir diğer isyan da Ali evlâdından **Muhammed ed-Dîbâc** lakabıyla bilinen **Muhammed b. Ca'fer'in** isyanıdır . Mekke'de halife olarak biat edildiyse de bazı çarpışmalardan sonra o bu iddiasından vazgeçti

❖ Memun ehli şia hayranıydı hatta onların rengine boyanırdı . **Alioğullarıyla ilişkiyi daima ılımlı tutmuştur** . isyanlarda kan dökmemeyi tercih etmiştir. Ali evlâdından İmam Ali er-Rızâ'yı halife olmak üzere veliaht tayin etmesi ve Abbâsîler'in resmî rengi olan siyah elbiseyi çıkarıp Ali evlâdına mahsus yeşil renkli elbise giymesiydi. Bağdat halkının ise bu gelişmelere tepkisi sert oldu. Nüfusu Arap olan yerlerin büyük bir kısmı Ali er-Rızâ'ya biat etmeyeceğini ve yeşil elbise giymeyeceğini ilan etti. **İbrahim b. Mehdiyi** halife ilan ettiler bu gelişme iki halifenin olmasına yol açtı. Durumu memuna anlatmak için giden Herseme binaen fazıl b. Sahl onu öldürttü . imam ali razı halifeye bağdattaki anlattı. Bağdata dönerken Fazıl b. Sehl öldürülüyor İmam Ali Rızada ölüyor.

- 4- (813-819) Halife Mervde idi Batı eyaletlerinde sıkıntı had safhada Mısırdaki Ubeydullah isyan ediyor . Abdullah b. Tahir sükûneti sağlasada tekrar karışıyor . Memun kardeşi Mutasım Mısra gönderiyo kısmen sükûneti sağlasada döndükten sonra tekrar karışiyo.
- 5- **Babek isyanı** : Memun döneminin önemli hadisesidir . azarbeycanın aran bölgesinde bes merkez kılınıştı Bes şehri coğrafi yapısı saklanmaya ve gelen orduları mağlup etmey müsait bir yapıydı . çok uzun süreliydi nedeni halifelerin ihmalkar olmalarının demışlerdir. Katılan önemli şahıslar valiler ve komutanlardı (Yahya b. Muaz , isa b. Muhammed , Zureyk b. Ali , Muhammed b. Humeyd , Abdullah b. Tahir , Uceyf b. Anbese , Ali b. Hişam). bu hadise Mutasım zamanına kalmıştır
- 6- **Zutların isyanı**da Mutasım dönemine miras kalmıştır. **Vasit ile basra arasında oturan kölelerdir. Sind asıllıdır** . Üzerlerine isa b. Yezit (820 sonra Davut b. Masicur 820-821 bastırılmayıp mutasım dönemine geçmiştir .

DIŞ SİYASET

1- Bizansa karşı seferler yaptı . (830) ömrünün sonlarına doğru bizansla mücadeleye ağırlık verdi sebebi bir nebze olsa iç karışıklıkları defetmek içindi . Tarsusa kadar geliyor orada Kapadokyada bazı kaleleri fethediyor . oğlu Abbasiyi Malatyaya gönderdi . Bu saldırılara (831) İmparator Teofilo karşılık verdi ve Abbasi sınırlarına hareket ederek Tarsus Masis arasında saldırıda bulundu ve islam ordusunu mağlup etti . (831) temmeuzda Memun Anadoluya girdi Ereğliyi ele geçirdi Aksaray Niğde arasında akınlarda bulundu .

2- Anadoluda iskan noktaları oluşturmaya çalıştı ve oğlu Abbası Tuana bölgesine Müslüman ahalisini yerleştirme emrini verdi . iskan çalışmalarını başlatsada bunu hayata geçiremeden Bozantıda öldü .(833)

- ❖ **Fikri mücadeleler** tercüme faaliyetlerinde zengin yunanca eserlerin Süryani asıllarını , İbranice eserleri asıllarından Arapçaya çevrilmiştir . Alimdi ve büyük alimlerle ilmi istişarelerde bulundu .
- ❖ **Mihne olayı** : Halife mutezili imamlarının görüşünü benimsedi " kuranın mahluk olduğunu savundu " . Bunu reddeden ehli Sünnilere "ben müminlerin emiriyim ve onların imanınıda korumukla görevliyim " demiştir. Böyle düşünmelerinin nedeni Allahın kelam sıfatı zatından ayrı dediklerindendir . kendi gibi düşünmeyen alimlere zulmetmiştir bu olay halife Mütevekkile kadar sürmüştür
- ❖ **Türkler açısından bu dönem önemlidir** . Çünkü daha sonra sürececek olan hem orduda hemde yönetim ve idarede bir güç haline gelmişlerdir

(25 ekim)

8-EL-MU'TASIM-BİLLAH DÖNEMİ

(833-842)

- ➡ **Dönemin ana özelliği** : İktidarda türklerin etkin hale geldiği bir dönemdir
- ➡ Harun reşidin oğlu annesi soğd asıllı bir cariyeye oluğu densedeki türk olduğuna dair söylentiler vardır.
- ➡ Velihtlığı döneminde (828) Memun onu Mısır , suriyeye tayin etti.(829) mısırda gitti .oradaki iç isyanları bastırıp tekrar Bağdata dönmüştür.
- ➡ **Memunun Genel politikası** : Devlet kademesinde türklerle ağırlık verme siyasetinin icabı olarak türklerden askeri birlikler oluşturmakla görevlendirilmiştir
- ➡ Kardeşi Memunla birlikte Bizans seferlerine katılmıştır .sonrada memun ölünce(833) başa geçti ve **Mutasım Billah** ünvanıyla devam etti.
- ➡ Mutasımın döneminde devlet yönetimi türklerin eline geçti . en bariz işareti başkent olan Bağdatın terkedilmesidir . bu değişiklik kararını tamamen türklerden oluşan hassa birliklerinde halkın şikayetleri üzerine alınmıştır
- ➡ Mutasım oğlu Vasık (Harun) Bağdata vali olarak bırakmış kendisi inşa ettirdiği Samaraya geçmiştir.
- ➡ Memun döneminde mutezile mezhebi resmi mezhepti "Halkulkurani" benimseyen alimleri sorgulayıp cezalandırması yani **mihne uygulamaları** Mutasım döneminde devam etmiştir

İÇ SİYASET

- İç karışıklıklardan bazıları geçmiş dönemlerden miras kalmıştır bunlar Babek isyanı ve zutların isyanıydı. O dönemde zuhur eden bazı isyanlar
- #### İSYANLAR
- 1- Cibali , Hamedan , İsfahan Hürremiye hareketine katılımlar sonucunda çıkan isyanı bastırmak için Hişam b. Baticur ve İshak b. İbrahim b. Musab görevlendirilmiştir
 - 2- Önceki dönemde rastlanmayan Alioğullardan isyandır (834) zuhur etmiştir. Ali evladında **Muhammed b. Kasım Talekanda** isyan etmiş bastırmak için Abdullah b. Tahir (Horosan valisi) Kasımı yakalayıp gönderdi .
 - 3- Zutların isyanı memun döneminden miras kalan kesin sonuç alınamayan bir isyandı zutların yağma ve talana devamı üzere Ahmed b. Said el-Behili görevlendirildi daha sonra Uceyf b.Anbese 5 bin takviye birlikle isyanı güçlükle bastırmıştır
 - 4- **En önemli başarı** : Azarbeycanda zuhur eden Babek isyanının bastırılmasıdır. Afşini (Haydar b. Kavus) Bâbek'in karargâhı olan Bez şehrini ele geçirdi. Bâbek Bez'den kaçmayı başardı onun yakalanması Ebussaca (afşinin önemli bir komutanıydı) verildi ve Afşin Babeki yakala diye ona emir veriyor . Babek anadoluda idi bunun nedeni Bizansla işbirliği halindeydi ve yakalanınca Sâmerâ'ya götürülerek idam edildi (838)
- Taberistan valisi ve Karinilerin lideri Mazyan b. Karin **Abdullah b. Tahir** hadiseyi bastırdı ve **Taberistanda Kariniler sona erdi** ve yönetim **Tahirilerin** eline geçti
 - Afşin'in kayınbiraderi ve **Azerbaycan Valisi Mengü Çür'un isyanı** afşinin devlet katında prestijini eksiltti. Halife **Boğa el-Kebîr'i** görevlendirdi.en önemli komutanıydı .ve mengü çürü yakalayıp samaraya getirdi
 - Başka önemli olay Afşinin dersdest edilip hapse atılmasıdır. Abdullah b. Tahirin halifeyi dolduruşları nedeniyle ve hapiste ölmüştür.(841)
 - Emevî ailesinden geldiğini iddia eden **Ebû Harb el-Müberka' Filistin'de** isyan etti. İsyanın giderek yayılması üzerine Recâ b. Eyyûb el-Hıdârî kumandasında gönderilen kuvvetler Ebû Harb'i ele geçirdi (842)

DIŞ SİYASET

Halife Mu'tasım Afşin ile Ankara'da buluşarak **Ammûriye** üzerine yürüdü. Bizans'ın İstanbul'dan sonra ikinci büyük şehri olan Ammûriye (Amoriyon) (838) tarihinde fethedildi. Ammûriye'nin fethi İslâm dünyasında büyük coşkuyla karşılanmış ve şiirlere konu olmuştur. Bu zaferi "**fethu'lfütûh**" (**fetihler fethi**) olarak vasıflandıran **Ebû Temmam**'ın "**es-seyfû esdaku enbâen mine'l-kütüb**" diye başlayan kasidesi meşhurdur.

DEĞERLENDİRME

- ➡ Mutasım savaş sanatını geliştirmeye büyük önem vermiştir
- ➡ Memun gibi ilmi yönü fazla olan bir şahıs değildi . gençliğinde iyi bir dini eğitim görmemiştir.fakat iyi bir asker komutan askerler tarafından çok sevilen biriydi . askeri başarıları kısmen bu yüzdendi.
- ➡ Onunla bağlı olan türk komutanlar Eşnas , İnak , Boğalı kebir , Afşin askeri başarılarda bulunmuşlardır .
- ➡ İmarcı yönü fazlaydı . Semarra şehrini inşa edip bağdatı türk askerleri için terkedip burayı başkent yapmışlardır.
- ➡ Mutasım tutumlu bir şahsiyetti oğlu vasıta zengin bir hazine bıraktı
- ➡ Onun döneminde yükselme devri devam etmiştir
- ➡ Abbas b. Abdülmuttalib'in sekizinci kuşaktan torunu ve sekizinci Abbâsî halifesi olması, sekiz yıl sekiz ay halifelik yapması, sekiz erkek ve sekiz kız çocuğunun olması gibi sebeplerle "**müsemmen**" diye vasıflandırılır.

9-VASIK-BİLLAH DÖNEMİ

(842-847)

- Mu'tasım-Billâh'ın Rum asıllı Karatis isimli câriyesinden (812) Bağdat'ta doğdu.
- Çocukluğunda iyi bir eğitim aldı; ahlâkı, ilmi ve diğer yönleriyle Me'mûn'a benzetilerek kaynaklarda "Küçük Me'mûn" diye anıldı.
- Üstlenmiş olduğu ilk siyasi görevi (836) başşehrin Sâmerrâ'ya naklinden itibaren üstlendiği Bağdat valiliği ve (838) yılındaki Ammûriye (Amorion) seferi sırasında Mu'tasım'ın yerine halifelîğe vekâletidir
- Devlet yönetiminde babası Mutasım ve amcası Memunun siyasetini takip etmiştir

İÇ SİYASET

- Mihne uygulamalarına tasnif etmemesine rağmen çeşitli bölgelere mektup göndererek muhaddis ve fakihlerin halkukuran konusunda imtihan edilmesini istedi
- Devletin idaresi Kadir kudat ibni duar ve vezir İbni Zeyyad muhammed b. Abdülmelik etkisi altında kalarak şekillendi .Ve büyük ölçüde Türk komutanlardan Eşnas ve İnaktanda etkilenmiştir . Devletin **doğu eyaletlerini İnaka batı eyaletlerini eşnasa** bıraktı
- Türkler askeri alanda olduğu gibi bu dönemde İdare alanlardada önemli mesafeler katetti .Türk komutanlara büyük yetkiler veren Vasık (842) Eşnasa hilak giydirip sultanlık ünvanı verdi. 844 de öldüğünde Eşnas hem abbasi ordusunun başkomutanı hemde mısır valisiydi.**Halifenin hacibi İnaket –Türki** Yemen , Horosan , sind valilikleri onda idi Eşnasın ölümü üzre onunda görevlerini üstlendi
- Babasından zengin bir hazine alan Vasık Mekke medine bağdat olmak üzere tüm şehirlerdeki halka ihsanlarda bulunsada isyanlar baş göstermişti

İSYANLAR

- 1- Hilâfetinin ilk günlerinde **Kays Aylân** kabileleri isyan edip **Dimaşk valisinin sarayını** kuşattı. **Recâ b. Eyyûb el-Hidârî**, Kayslılar'ın kendi aralarındaki anlaşmazlıktan faydalanıp isyanı bastırdı ve şehirde emniyeti sağladı.
 - 2- **Hicaz bölgesinde bedevi- arap kabileleri** yağma ve çapulculuk hareketlenmeleriyle ibaret isyanlardır. Büyük Boğanın Hicazda olması bütün isyancıları korkuttu .
- A-** Beni Süleymillerliler Huzeyre b. Kattab öncülüğünde çarşı Pazar zorbalık ve talan ediyordu (845). İstedikleri malı istedikleri fiyatta alıyolardı..Kinane ve Behile kabileleriyle Süleymoğulları çarpışma oldu çok sayıda insan öldü . Medine valisi Muhammed b. Sâlih'i Hammâd b. Cerîr et-Taberî kumandasında gönderdiği askerî birliği mağlûp eden Süleymoğulları civardaki köyleri yağmalayarak Mekke-Medine yolunu ele geçirdiler. Hac yolunun kapanması ve kargaşanın bütün Arabistan'ı etkileyecek bir durum alması üzerine Vasık-Billâh, Boğa el-Kebîr kumandasındaki büyük bir orduyu Medine'ye sevketti. Boğa el-Kebîr, (845) isyanı bastırdı.

- B-** Beni Hilal isyanı Bedevi kabilelerin çıkardığı isyandır. Boğa el- Kebir bu isyanıda bastırdı ve yakalananları Medineye Süleymoğullarıyla birlikte hapsetti
- C-** Beni Minne ve Fezare kabilelerinin berek arazisini işgal eden isyancılar Boğanın geldiğini duyunca kaçtılar.
- D-** Gatafan , Eşca , Salabe , Kilab b. Rabia gibi kabileleri itaat altına aldı. (846) da Mediye döndü .
- E-** Beni Numeyr kabilesinin Yemamedeki isyanını Musa el –Kebir (Büyük boğa) asilere karşı ilk hücumda başarılı olamadıysada ikincide onları bastırdı.

3- İsfahan, Cibâl ve Fars bölgelerinde Kürtler’in çıkardığı karışıklığa müdahale eden Vasîf etTürkî âsilerden 500 kişiyi yakalayıp Sâmerrâ’ya getirdi. Vasık bu başarısından dolayı Vasîf et-Türkî’ye 75.000 dinar verdi, bir kılıç ve bir hil’at hediye etti.

DIŞ SİYASET

Abbasi Bizans ilişkileri nispeten sakin geçmiştir. Bizans kaynaklarına göre . Müslümanların 842 de Bizansa Ebu Dinar komutasında deniz seferi düzenlediğini buna karşılık imparator Teokdiskos Giriti kuşattı ve başarılı olamadan geri döndü. Daha sonra ilişkiler Sulh antlaşmasıyla taçlanmış. Silifke Tarsus arasında esir mübadelesi gerçekleştirildi . 4400 esir mübadelede değiştirildi. Mübadeleyi ses getirici hale getiren olay Teslim alınan esirlere “Halkulkuran” sorusu sorulmuştur.

DEĞERLENDİRME

- 1- Vasık dönemi Memun ve Mutasım Döneminin devamı niteliğindedir .**Dini konularda Muhammed b. Abdülmelik ez- Zeyyadı Askeri konularda türk komutanlardan Eşnas ve İnaki** tercih etmiş ve Vasık politikalarında etkili olmuşlardır . Türkler Abbasi ordusunun komuta kademesinin tamamına hakim olmayı başarmışlardır .
- 2- Vasık babası gibi imarci bir hükümdar olup Semerrada kendi adını taşıyan Haruniye Sarayını inşa ettirmiştir . Ayrıca t ercüme faaliyetleri devam etmiş eski eserleri asıllarından Arapçaya çevrilmiştir .
- 3- Halkulkuran ve Mihne hadisesi devam etmiştir . Hicaz bölgesinde yağma talan amaçlı birçok isyan çıkmış bastırılmıştır ve halifenin büyük ihsan gösterdiği alioğullarının isyanına rastlanmamıştır .Vasık – Billah istiska hastalığından öldü . Haruniye sarayına defnedilmiştir

(1 kasım)

10-MÜTEVEKKİL-ALELLAH DÖNEMİ (847-861)

- Askerlerin seçtiği ve katlettiği halifedir
- Babası Halife Mu'tasım-Billâh, annesi Türk asıllı bir hanım olan Şucâ'dır. Asıl ismi Caferdir
- Halifelik öncesi hayatı hakkında bilgi yoktur 842 hac emirliği için semerranın dışına çıkmıştır onun dışında şehrin dışına çıkmamıştır
- Halife Vasık-Billâh veliaht tayin etmeden vefat edince Abbâsî tarihinde ilk defa devlet erkânı yeni halifeyi seçmek için toplandı
- Mütevekkil, ilk iş olarak Vasık-Billâh zamanında halifeyi kendisine karşı kıskırtan **Vezir İbnü'z-Zeyyât'ı** azletti.
- Halkı memnun eden bir politika izledi .Ardından yolsuzlukla suçlanan bazı divan başkanlarıyla çeşitli devlet görevlilerinin işlerine son verdi. Büyük miktarlara ulaşan mal varlıklarının müsadere edilmesini emretti.
- Türk kumandanlarının nüfuzundan rahatsızlık duyan halifenin bu husustaki ilk icraatı İnâk et-Türkî'yi bertaraf etmek oldu. İnâk hac dönüşü Bağdat'ta düzenlenen bir suikast sonucu öldürüldü
- Otoritesini güçlendirmek için devlet içindeki nüfuzlu unsurlarla mücadeleye girişti Bu da yeni bir siyasî-dinî eğilimle kendini gösterdi. Bu doğrultuda önce Mu'tezilî siyasete karşı çıkarak devletin ve toplumun gündemindeki halku'l-Kur'ân'la ilgili dinî tartışmaları ve Mu'tezile'nin görüşünü benimsemeyenler üzerinde uygulanan baskıyı sona erdirdi. Kur'an'ın mahlûk olduğu konusundaki tartışmalar yasaklandı. Mihnenin tam anlamıyla ortadan kalkması **Başkadı Ebü'İvelîd Muhammed'in** görevinden azledilmesiyle gerçekleşti
- Kendisini ehli sünnetin hamisi rolünü üstlendi.
- Dönemin en dikkat çekici özelliklerinden biri Alioğullarına karşı yaptığı şiddet ve yıldırma politikasıydı

1- Fedek arazısını onlardan geri aldı

2- Hz. Ali ve evlâdına sevgisiyle tanınan edip İbnü's-Sikkît'i işkenceyle öldürttü

3- Mütevekkil döneminde Ali evlâdına karşı gerçekleştirilen baskıcı uygulamalardan **ilki ve en önemlilerinden biri onuncu imam Ali el-Hâdî'nin** Sâmerâ'ya sürülerek göz hapsinde tutulmasıdır.

4- Ali evlâdından Muhammed b. Muhammed'i Rey'deki faaliyetlerinden dolayı hapse attırdı ve Muhammed hapiste öldü.

5- Yahya b. Ömer el-Hüseynî tutuklanıp Bağdat'ta hapsedildi (849-50).

6- Ali evlâdından sevilen bir isim olan Kasım b. Abdullah b. Hüseyin de Medine'den Sâmerâ'ya götürülüp zehirleterek öldürüldü.

7- Halifenin bu politikasından Ahmed b. Hanbel de nasibini aldı ve Ali evlâdından birini sakladığı ithamıyla evi arandı.

8- Ali evlâdından Muhammed b. Sâlih'in Medine yakınlarında Süveyka'daki isyanı Ebü's-Sâc kumandasındaki birlikler tarafından bastırıldı. Rey, Taberistan ve diğer bölgelerdeki küçük çaplı hareketler de önledi.

İSYANLAR

- 1- (848-49) İbnu Buays Semerradan Azarbaycana Merende sığınıp orada yanına toplayıp Azerbaycan'da başlatıldı. Boğa es-Sağır bölgeye gönderilerek isyan bastırıldı (849-50).
- 2- Ermeni eyaletinde İrmîniye'de patlak verdi. Ermeni beyleri Müslüman vali ile beraberindeki askerleri halkı öldürdüler. Mütevekkil, Boğa el-Kebîr'i büyük bir orduyla bölgeye sevketti.isyana karışan 30 bine yakın kişi öldürmüş çoğunu esir almış 4 yılda bölgeye sükûnet getirdi.

DIŞ SİYASET

- 1- Bizans seferleri sürmüştür. Girite yapılan yardımları kesmek amacıyla Mısır sahilindeki Dimyata saldırı. Mütevekkil saldırıya karşılık verdi ve kaleleri sağlamlaştırdı. Sour valisi Ali b. Yayha saldırı emri verdi
 - 2- Yaz seferleri yanında kış seferlerde düzenlenmeye başlandı.
 - 3- Boğa el- Kebir orta anadoludaki Samalu fethetti
 - 4- Bizans birlikleri Samsata saldırı düzenledi. Sour valisi Ali b. Yahya Niğde-Ulukışla yakınlarındaki Lüe Lüeyi ele geçirdi.
 - 5- Antalya kalesi Fazl b. Karin kumandasıyla fethedildi
- Mütevekkil semerrayı terkederek dimeşki kendine başkent yapma çabası vardı. Bunun nedeni türk nüfuzunun gücü ve baskısından kurtulmak için arap nüfuzünün yoğun olduğu dimeşk şehrine taşımak istedi . ama bu 2 ay sürdü.
 - Semerraya dönmedi ancak Semerra yakınlarında Mütevekkiliye denen bi yer inşa ettirdi. Döndükten sonra orada yaşadı
 - **Öldürülmesinin sebebi** : Oğullarının Velihtlik sırasıyla oynamasıydı .Hissi hareket etti oğlu muntasırın birinci olan yerini değışti . Muntasır komutanlarla anlaşarak onu katletti. Şahid olan vezirinde ortadan kaldırıyor.
 - Mütevekkil'in katli İslâm tarihinde bir halifeye karşı muhafız birlikleri tarafından işlenen ilk cinayettir. Bir anlamda İslam dünyasında ilk başarılı darbe girişimidir.
 - İlmi faaliyetler devam etmiştir. Tercüme telif hadis alimlere şairler ihsan ve iltifatlarla bulunulmuştur
 - Kameri takvime göre toplanan vergileri güneş takvimine göre toplanmaya başlandı.halkı sıkıntıdan kurtarda
 - İmardaki faaliyetleride önemlidir Semerra yakınlarında caferiye yada mütevekkiliye şehri
 - Semerrada 70 bin -100 bin kişilik **Ulucamiyi** yaptırdı.(dikkat çeken yönü caminin minaresi caminin dışında yapılmıştır **melviye**)

İLK TÜRK DEVLETLERİ

(14/15 kasım)

1-TOLUNOĞULLARI

(868- 905)

✓ Tolunoğulları (Tolunîler) devleti, Mısır ve Suriye’de kurulan ismen Abbasi halifeliğine bağlı ilk Müslüman Türk devletidir. Devletin kurucusu **Tolunoğulları Ahmed Türk’tür.**

✓ Kendi kategorisinde bir iltir . Çünkü henüz daha bağımsız bir Türk-islam devleti daha yokken halkı arap olan (türk olmayan) bir toprakta bir Türk hanedanı kurma başarısı göstermiştir.

✓ Ahmet **Tolunun oğludur** Ahmet b. Tolun .Tolun Buharalı bir türktür . Halife Memuna Sağmanoğullarının Buhara Valisi köle olarak hediye etmiştir.

✓ Mısır Hz. Ömer döneminde 639 fetholmuştur. Amr ibni As tarafından fetholunca buraya devleti temsilen bir vali tayin oldu . Ancak Abbasiler dön. Devlet idaresi 850 den sonra zayıfladı önceki güçlüğü kalmadı özellikle Mutasımdan ve mütevekkil ayellah döneminden sonra Müstağim , Muğtez zamanında devlet askerinin maaşını ödeyemez hale geldi bunun için gönderilen valiler bağımsız hareket etmeye başlamışlardı. Vali ,araç reis , berid yöneticisi gibi görevli olanlar doğrudan merkeze bağlı olduklarından valinin pek bi etkisi olmuyordu.

✓ Tolun ölünce annesi **BayıkBeyle** evlendi Bayık Bey Mısıra vali olarak tayin olunca yerine naim olarak **üvey oğlu Ahmet b. Tolunu** gönderdi. Gelişigüzel bir atama değildi elbette emin olunca atamayı yaptı.

✓ Mısıra gelince özellikle Ahmetin ilk işi tayin edilenleri safdışı etme mücadelesiydi. **Mali işlerinden sorum lu Ahmet el Müdebbir** sıkı sıkıya Bağdat yönetimine bağlıydı ilk işi onu safdışı etmek olmuştu

✓ **Zenci isyanı** onun rahat hareket etmesine katkı sağlamıştır: Mısır hükümeti isyanlarla uğraşırken Ahmetle ilgilenemedi Ahmet tamamen bağı koparmamış kağıt üzerinde sembolik olarak bağlılığını sadece **hutbede ismini zikretmek bastırdığı sikkelerde halifenin adını yazdırmaktı.**

✓ Tolunoğlu 869 da **Boassavyerin** İskenderiye ve Berka arasındaki isyanını bastırdı ve iskendireyi kendine bağladı . **İbrahim b. Muhammedin** isyanını bastırdı sonra suriyede isyan eden **Ahmet b. İsaya şeyhin** 100 bin kişilik ordu gönderdi ama başarılı olmadı. mutemedin zayıf şahsiyetli iradesiz halife olması onun işini kolaylaştırdı. Mısırı tamamını Suriyeyi suul avasım bölgesi mısırdan mağribe anadolunun içlerine kadar tarsustan dolayı tolunğlu hakimi altına aldı

✓ **Oğlu Abbas** kendisi suriyeye gidince isyan etti Tolunoğlu geri dönünce onu hapse attırdı. **Tarsus Vaisi Bazman** isyan ediyor ve onu tedbil etmek için üzerine gitti muhasara etti ancak başarılı olmadı.

✓ Küçük yaşta kuranı hıfzetmiştir . Alim , fazıl , cömert , adil idi . dönemin en mübarek yöneticisiydi.

✓ Bu sırada İbn Tolun, Kuzey Suriye üzerine düzenlediği bir seferde hastalanıp öldü. (10 Mayıs 884).

✓ Ahmed b. Tolun’un yerine 20 yaşındaki **oğlu Humâreveyh** geçti. **Büyük oğlu Abbas** buna karşı çıktı. Ancak bertaraf edildi

- ✓ Halifeyi yakaladığı için bütün Suriye ve Mısır toprakları İshak b. Kundacıya mükafat olarak verildi. Ahmet b. Tolunun bütün arazisi resmi olarak kağıt üzerinde verildi. Ancak bunu fiiliyata geçiremedi. Ahmet b. Tolunun büyük bir orduya donamaya sahipti . O ölünce **İshak b. Kundacık ve Muhammed el-Afşin ittifak yaparak yanına Mutezidide** alarak abbasi iktidarının desteğiyle birlikte Humâreveyh'in elindeki toprakları ele geçirmek için harekete geçtiler ve suriyede karşılaştılar .(**885) Humâreveyhle Mutazıl arasında Remle yakınlarında Tavahin savaşı** gerçekleşti başlangıçta Humaraveyh kaçtı Mutezid üstün olunca yağmalama işine döndü ve o sırada Mısır askeri onun üzerine yürüyüp ordusunu mağlub etti ve Mutezzib de kaçtı İlginç olan iki orduda başlarında bi hükümdar kalmadı yine çarpışma devam ettiler.
- ✓ Humareveyh Şam topraklarını tekrardan ele geçirdi fakat Dimaşk şehrinde bulunuyorken sarayında öldürüldü. Sebebidde sarayda meydana gelen gayrı meşru bir olaydır. Olayı gerçekleştirenlere ceza vermek üzereyken olayla ilgililer onu öldürdü.
- ✓ Humâreveyh'in yerine veliahdı Ceyş , Harun geçti.Devlet pek uzun sürmedi Ve sonra 905 yılında abbasiler tarafından tekrardan ele geçirildi.
- ✓ **Devlet İdaresi ve Kurumlar** ; Başkentleri : Vusdat- Katayi . Başkentte saray yaptırdı (**Darül imare**)cami yaptırmıştır (**Ahmet b. Tolun cami.** –Duvar kerpiç ortasında avlu **olan)** hastane yaptırdı tedaviler ücretsizdi.
- ✓ **İktisadi Durum** ; Nil Nehri güzelliği suladığı ovalar bereketli idi . tahıl üretimi ve elde edilen pamukla pamuklu dokuma hayvancılıkla elde ettiği yünlü dokuma ve ipekli dokuma deniz yolunu ticarette kullandı .
- ✓ Tolunoğlunun döneminde iktisadın müreffeh olması **gelişmesinin nedeni** : Onun kazandığı geliri yine mısır topraklarında harcamasıydı . güçlü bir hazineye güçlü bir kara ordusuna ve donanmaya sahipti.
- ✓ **İlmi durumu** ; Edebiyat, tarih, hukuk, fen, tıp, dini ve felsefi ilimler tefsir fıkıh kıraat alanında bir çok alim yetişmiştir.

2-SACOĞULLARI (890 -929)

- ❖ Azerbaycanda bir devlet kurmuştur ismi Sacoğullarıdır.
- ❖ İslam devleti hizmetinde faaliyet gösteren **ilk temsilcisi Ebu's-Sac Divdad b. Yusuf Divdest'tir**. Aslen Uşrusana menşelidir. Bölgenin hükümdar ailesine mensuptur
- ❖ Halife Memun döneminde Abbasi yönetimi altına girdi Halife Mütevekkilin son yıllarına doğru Ebu Saca Mekke valiliği verildi . Diyarımudar , Kinnesri , Halep , Avasım valiliğide verilmiştir
- ❖ Zenci kölelerle mücadele için Ahvaz valiliğini vermişlerdir. Başarılı olamayınca valilikten alınmıştır. Bunun üzre devletine küsmüştür. Saffarilere katılmıştır .Yakub b. Leys es Saffar o dönemde Abbasilere kafa tutan bir asidir .Deyrulakur savaşında 876 mağlup olunca pişman olur Toprakları elinde alındı ve bağdata dönerken ölmüş (880)
- ❖ Ölünce **oğlu Muhammed el Avşin** başa geçti . Künyesi **ebu Übeydullah** Tariki Mekke Haremeyn nvalilikleri ona verildi ayrıca Tariki ıfırat , Emvar , Rakka valilikleri verildi.
- ❖ Tolunoğlu ölünce (884) ishak b. Kundakçı ile müşterek harekete geçti .Emelleri gerçekleşince ishak ile arası açıldı . Humareveyh ile yaklaşmak için onunla arasını bilerek bozdu. Humareveyh ile ittifak edip İshak arazilerini ele geçirip .Humareyve savaş açıp mağlup oluyo ve ishak Humareveyh ile ittifak edip Muhammed b. Avşine dönüyo ve onunla karşılaşiyor bu karşılaşmalar 3 defa gerçekleşiyor ilk iki karşılaşmada ordusunun azlığına rağmen başarılı oluyor sonuncusunda Humareveyh destekli ishaka mağlub oluyor.Ve Avşin kaçıyor Bağdata geliyor ve halifenin naibi onu Azarbeycana vali tayin ediyö.Abbasi devletinin o dönemdeki iç karışıklıklarında istifade ederek serbest hareket ediyordu bi gözü Azarbeycanda diğer göz ermenistana idi **Ermenilerin başında Simbat** vardır . Ermeniler küçük prenslikler halindeydi onları birbirine düşürüyor. (parçala /böl/ yut ☺)
- ❖ **Simbat** Abbasi Devletine bağlılığını devam ettirirken babası gibi Bizanslada iyi ilişkiler kurmak için elçiler göndermişve askeri anlaşmalar yapmıştır. . Muhammed el Avşin Simbata mağlup oldu. Simbat Muhammed el Avşinle anlaşmayapmıştır.Tiflis , Ani , Kars , Vaspurakana seferler düzenledi.Kars ele geçirdi Vana etkili saldırı yaptı Tiflisi ele geçirdi fakat buralarda kalıcı olmadı bunlar yumuşatma seferleri olmuştur. Bu seferden dönerken veba hastalığından öldü . Muhammed el Avşin Azarbeycana valiymken merkezi otorite zayıflamıştır bundan istifade ederek orada müstakil hareket etti ve bulunduğu bölgede ilk türk islam dev kurmuş ve devlete isim babası olmuştur
- ❖ Avşin oğlu **Dilldarın** başına geçmesini istedi ancak kardeşi **Ebu'l-Kasım Yusuf** dinlemedi idareyi aldı . **902 Erdebilde kendi adına sikke bastırdı** (bağımsızlık işaretidir) Ermeniyeinin büyük kısmı fethedildi sonra Smbatın oğlu Aşot kaybettiği yerleri Yusuftan geri aldı . 909 Halife onun Emirliğini kabul etti . Ermenilerle mücadelede(914) ermeni kralını idam ettirdi . Doğuya yöneldi Kavin , Ebher , Zencanın verilmesini talep etti . Halife bunu kabul etmedi yapılan mücadelede başarılı oldu . Halife ona Azarbeycan valiliğini Rey , Kazvin , Ebher , Zencanı verdi . (927) de Küfe önlerinde Karmatilerle karşılaştı ve Karmatilerle mağlup oldu daha sonra idam edildi.
- ❖ İktisadi vaziyet iyiydi bastırdığı sikkeler bunun kanıtıdır
- ❖ Yusuf b. Ebi's-Sac'ın ölümünden sonra yeğeni Ebu'l-Müsafir Feth b. Muhammed el-Afşin, Halife Muktedir tarafından Şubat 928 tarihinde Azerbaycan ve Ermeniye valiliğine tayin edildi. Kendi askerleri tarafındanEbu'l-Müsafir Feth'inöldürölmüştür.
- ❖ Sacoğulları Abbasi İslam Devleti sınırları içersinde tamamen müstakil hareket eden bir devletti . (890 -929) tarihleri arasında ayrıca (868-905)yıllarında varolan Tolun oğullarıyla İhşidiler arasında bir yerde olan 2. Türk islam hanedanı olarak tarihe geçmiştir

3-İHŞİDÎLER (935-969)

- Kurucusu **Muhammed b. Tuğç** tur. Mısırda kurulmuştur. Tolonoğullarından 30 yıl sonra (935) yılında kurulmuştur
- **İhşid**= vali- emir anlamındadır ...(939) yılında halife razi tarafından isimlendirilmiştir.
- İhşid hanedanlığı ortadan kalkmasıyla mısır tamamen abbasi hanedanlığından kopmuştur. Ve hatimiler tarafından idare edilmeye başlanmıştır.
- Muhammed b. Tuğç iki nesilden Abbasilerin hizmetinde asker bir aileye mensup tur. Tuğaç Bağdatta doğmuştur . İyi bir askeri eğitim almıştır. İlk görevi Mısır Valisi **Ebul Mansur Tekin** tarafından Ahbab vali olarak tayin edildi. Ve orada fatimilere karşı mücadele verdi. Daha sonra Haccoğullarını korumakla Tariki Mekke valiliğine atandı. Halife tarafından Mısır valisi olarak seçildi. (935) Olumlu münasebetler sonucunda **Halife Razi tarafından** daha sonra devletinde adı olacak olan İhşid ünvanı verildi. Mısır'a gelince orada mali işler , suriye ve mısırın ekonomisini elinde bulunduran **Mazarailer ailesi** ile mücadele etti . Bu tehlike ortadan kalkınca bağımsız hareket etmeye başladılar.Diğer bir tehlike olan ilk **Emirul umaralık** makamında ki **Muhammed Raik el Hazeri** ile mücadele etmiştir.
- Toğaç 942 yılında Suriyeye hareket etti bir yıl sonra Suriyeyi hakimiyeti altına alarak Mısır'a geri döndü. Aynı sene Mekke , Medine ve Yemenide kendisine bağladı.
- Mısır halkından kendinden sonra **oğlu Ebul Kasım el Unucur** tabi olmalarını istedi ve onlardan biat aldı.
- Muhammed b. Raik el hazerinin öümünden sonra Daha sonra **ihşid Hamdanilerle** (suriye bölgesinde) komşu oldular .Hamdanilerin suriye emelleri onları karşı karşıya getirdi . Hamdaniler Suriyeye kuvvet sevkettİ ihşidde birlik gönderdi .(945)Karşılaşma sonucunda hiçbir galib olmadı aralarında anlaşma yaptılar Şamı paylaştılar ancak anlaşma devamlı olmayınca Toğaç Suriyeye tekrar bir sefer düzenleyerek hamdanilerden **Seyfüddevleyi** yenerek Halepi onun elinden aldı. Bu dönemden sonra Toğaç çok yaşamadı Şamda hastalanarak vefat etti. (946)
- Tuğç'dan sonra yerine oğulları Ebul Kasım Unucur ve Ebu Hasan geçti .Ancak devletin asıl hakimi Kafurdur. Kafurun 20 yıllık idaresi 18 yıl Toğaçın oğulları adına 2 yılda kendi adına idi. Başarılı bir yönetici idi.Emir olduğu dönemde **Kamatiler , Sudanlılarla , Hamdanilerle , Fatimilerle** mücadele etmiştir hepsindende başarılı olmuştur .
- En son kişi **Ebu Favaris Ahmeddir** (968-969) onun döneminde düzen bozulmuştur. Şii Fatimilerin beklediği fırsattı. Fatimilerin komutanı **Cevher** Pustata girerek buraları zapt etti 969)
- **Milli tarihimiz açısından önemi** ; İrk itibariyle yabancı ülkede kuvvetli ve teşkilatçı bir türk vali tarafından kurulan bir Türk devlet olmasıdır.
- **Devlet idaresi** ; İhşidiler Abbasi devletine şeklen sembolik bağlı idiler (Hutbede halifenin isminin okunması , sikkelerde onun isminin olması)
- Ordu ve donanma itina gösterimşler
- **Sosyal durum** ; en üst tabakada İHŞİD HANEDANI–EŞRAFLAR – ZENGİN TÜCCAR- HALK
- **İktisat** ; Nil nehrinin önemli bir fonksiyonu vardır bu sayede Mısırda kurulan devlerde zengin olmuştur . Tarım , pamuk üretimi , dokuma sanayi ticaret
- **İlim kültür** ; Gelişmiştir sarayda alimler fakihler muhaddisler vardı saray destek vermiştir edebiyatta nesir şiir gelişme göstermişlerdir
- **İmarı** ; Mİmarı çok gelişmiştir Toğaçın saray ve hükümet binası yaptırmıştır .

MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETLERİ

(21/22 kısım)

1- İDİL (VOLGA) BULGAR DEVLETİ

(VII-XV. yy.)

- Türk asıllı olduğu kesinleşmiş bir devlettir .Bu yüzden **ilk bağımsız türk islam devleti** ünvanını taşır.
- **Bulgarların siyasi tarihi** : Sabirlerin hakimiyeti altında iken 567 de Göktürk orduları Volgayı geçerek Bulgarların yaşadığı bölgeleri istila etmişlerdir. (630) da Göktürklerin **fetret devrinde** komşuları Hazarlar gibi Bulgarlarda bağımsızlıklarını elde etmişlerdir. (635) Büyük Bulgarya Devleti kuruldu.
- **BÜYÜK BULGARYA** : Yeri Bulgar ülkesinin merkezi Kafkasları kuzeyi ve Azak Denizi havarisindeki idi.
- 665’den sonra Hazar Hakanlığı tarafından parçalandı. Topraklarından ayrılan Bulgar birlikleri bozuldu , kavimleri bölündü.

1-TUNA BULGARLARI (TUNAYA GİDENLER)

- ➔ Parçalanmadan sonra **Asparuh** idaresindeki kalabalık Bulgar kütleleri Tunaya doğru yönelmiş ve (668) “**Tuna Bulgarları**”devletini kurmuşlardır.
- ➔ Bulgar Türk Devleti slavlarla (Slav=köle) ilişki kuran ilk merkez teşkilatına sahip ilk devlettir.
- ➔ (803-814)de egemen **Kurumhan döneminde** gücünü zirveye çıkmıştır .
- ➔ 3 başkenti olmuştur : PİLİSKAS-PİRESLAV-SOFYA
- ➔ **Boris Han’ın** 864’de Ortodoksluğu resmen kabulüyle Hristiyan oldular.
- ➔ Daha sonra Slavlaşarak 1018 de Bizansın (**imp. Basilyus dönemi**) bir eyaleti haline gelmiştir. Tamamen Türk MİLLİ kimliğini kaybetti.(Bulgaristan)

2-İTİL BULGARLARI (MEKANDA KALANLAR)

- ➔ Bulgarlardan bir kısmı ise X. yy’a kadar eski yerleşim sahalarında kaldılar. Bulgarların bu ülkesi Bizans ve Rus tarihçiler tarafından “**Kara Bulgarya**” olarak adlandırıldı. Kara Bulgaryayı oluşturan etnik kökenler Bizans kaynaklarına göre **itigur** , bize göre **otuzoğur** kabilesine mensuplardır.
- ➔ Çoğunluğunun Otuzoğuzların oluşturduğu İtigur Kobratın 2. Oğlu Kotrak yönetiminde Bizansa kuzeye yani idil ve kama nehirlerinin birleştiği bölgeye çekildi burada İdil Volga Burgar Devleti oluşturuldu.
- ➔ Kuruluşundan itibaren Hazarlara bağlı olmuşlardır
- ➔ Ticaretle ilgileniyorlardı. Tüccar olan halkın islam dinine kısa sürede girmesinin en önemli nedeni ticaret hayatları idi. Yaptıkları seferlerde (Hazar , Harezm , Samaniler ülkesi) islamı tanıdılar ve 900 lü yıllarda islamı resmen kabul ettiler .
- ➔ **Bulgar hanı Şelkey oğlu Almış Abdullah Baştuğ** el-Harezmiyi (920-921)de Bağdata Abbasi halifesi el Muktedi billaha elçi olarak göndermiş ve halifeden dini öğretecek muallimler ve mescid yaptıracak mimarlar talep etmiş. Halife içersinde İBNİ FADLAN (seyyah)bulunduğu bir heyet gönderdi ve 920 bulgara ulaştı. **İBNİ FADLAN** önemlidir. Çünkü seyahatini risaleyle taçlandırmıştır. (**ibni fadlan seyahatnamesi**)
- ➔ **Şelkeyoğlu Almış** adını **Emir Cafer b. Abdullah** olarak değiştirdi.(Hidayete erenler o zaman babalarının ismini Abdullah olarak belirliyordu. (bu bir gelenektir)
- ➔ Bulgarlar, Hazar Hanlığı 965’te yıkılana kadar bu hanlığa bağlı olarak kalmış, yıkıldıktan sonra ise müstakil bir hanlık olmuşlardır.

➡ 964 ve 985 yıllarında **Rusların Kiev Prenslığı Bulgar** ülkesini istila ettiler. Bunun nedeni kürk ticareti dir. Bu mücadele 13.yy. da Moğolların ortaya çıkışına kadar devam etmiştir. 1224 Halka nehri kenarında Ruslara karşı harp yaptı ve dönüşte Bulgarların tuzağına düşmüştür . Çok sayıda askerini kaybetti .**Moğol hükümdarı Batuhan** idaresindeki Moğol ordusu çıktığı batı seferinde 1237 Bulgar şehrine girerek İdil bugar hanlığını tamamen ortadan kaldırarak Altınordu devletine bağlamıştır.

➡ Bulgarlar kendilerini toparlamaya kalksalar da 1399 rusların saldırıları baskıları neticesinde bulgarlar tamamen dağılıp yıkılmışlardır.

- **Devlet Teşkilatı** ;(Bey) bulgar hanı ile FEODAL bir idare tarzı bulunmuşlardır. Resmi kabullerde hükümdarın karısı da bulunuyordu.
- **Gıdaları** ; Darı , ateti , balşerbeti
- **İktisadi Hayat** ; **Usta birer çiftçidirler** çünkü yerleşik hayata geçmiş, verimli ve uygun iklimli bir bölgede bulunup oldukça **tarım** alanında gelişmişlerdir
- **Ticarete** ; Dericilik ve kürkçülük önemlidir.
- **Kültür ve Medeniyet** ; Yüksek kültür ve medeniyete sahiptir. Çok sayıda kasaba ve şehirler kurmuşlardır. bunlardan önemlisi başkent **BULGAR** şehridir. Ve bu şehir Doğu Avrupada islam kültürünün temsilcisi konumundadır

2- KARAHANLILAR

(840-1212)

❏ “Karahanlı” adının, devletin hükümdarlarının unvanlarında geçen “kadir” veya “kara” adından daha sonra türetildiği sanılmaktadır.

❏ Devletin kurucuları olan Yağma ya da Karlukboyları denmiştir.Hatta Tölesler’in Onok boylarıdırda denir.

❏ Karahanlı ailesinin bilinen ilk hükümdarı **Bilge Kül Kadir Han’dır**

❏ Hükümdarın iki oğlu Bazir Aslan Han Balasagun’da, Oğulcak Kadir Han’ın da Kaşgar’da hüküm sürdükleri ifade edilir.

❏ **Oğulcak Kadir** Han zamanında yeğeni **Satuk Buğra Han**, Karahanlılara sığınmış olan Ebu Nasr adındaki Sâmânî şehzâdesi veya İslam sufisinin tesiriyle Müslüman olmuştur. sonra **Abdülkerim** ismini aldı. Buğra Han, amcasına karşı giriştiği hâkimiyet mücadelesi zarfında, 940 senesinde Sâmânîlerin desteğiyle Balasagun’u, 944/945 senesinde ise Oğulcak’ı öldürerek Kaşgar’ı fethetmiştir. Aynı tarihte İslâmiyeti de resmi din olarak ilan etmiştir. . Satuk Buğra Han 955-6 da öldü.

❏ Satuk Buğra Han’dan sonra yerine **Musa** geçmiştir. diğer oğlu **Baytaş Arslan Han (Süleyman Han)** gayrimüslim muhaliflerine karşı mücadele etmiş ve Karahanlı devletini İslam dairesi içerisine sokmayı başarmıştır.

❏ Sonra **Ebu’l Hasan Ali** ardından **Kılıç Buğra Han Harun** Mavennaünnehri (Ceyhun ve Seyhun nehri arası) ilk fetheden Karahanlı hükümdarıdır.Semerkanı ve Buharayı fethetti .

❏ **Ebu Nasr Ahmet b. Ali (Toganhan)** (998- 1010) Abbasi halifesini ilk tanıyan Karahanlı hükümdarıdır.

❏ **Mansur** kısa sürede en meşhur hükümdarlardan biri olmuş ve kendisini **Büyük Kağan** olarak ilan etti. Sonra hükümdarlıktan vazgeçmiş yerine **Yusuf Kadir Hanı** getirdi.(1024-1025)

❏ Yusuf Kadir Han 1032 vefat ediyor Yusuf’un hâkim olduğu topraklar, oğulları **Süleyman Arslan ile Muhammed Buğra Han’ın** eline geçti.. Ancak daha sonraki gelişen olaylar devleti doğu ve batı olmak üzere iki ayrı devlete bölecektir. (1042)

1- BATI KARAHAHLILAR

- ➡ Karahanlı devletinin ikiye ayrılmasından sonra merkez **Özkent** olmak üzere Batı'da 1.Muhammed b. Nasr bulunmakta, asıl idare ise Semerkand'ta Maveräünnehir'i idare eden **İbrahim b. Nasr'a (Tamgaç Buğra Karahan İbrahim)** (1046-1067) ait olduğu görülür. **BÜYÜK TAMGAÇHAN** olarakta tanınır. Tarihte **tamgaç dirhemleri** olarak bilinen kendi adına dirhem bastıran hükümdardır.
- ➡ İbrahim'in yerine oğlu Şemsü'l-Mülk Nasr b. İbrahim geçmiştir. Adil bir sultan olan Şemsü'l Mülk,Karahanlı hükümdarları içerisinde imar faaliyetine en çok önem veren hükümdar olarak bilinir.
- ➡ Şemsü'l Mülk'ten sonra yerine kardeşi Hızır b. İbrahim geçti. (1080/1081)Devlet onun zamanında en ihtişamlı zamanını yaşamıştır. Onu oğlu Ahmed (1081) takip etti. Ancak bu dönemde Selçuklu Sultanı Melikşah'ın Buhara ve Semerkand'ı alarak onu esir etti, sonra ise ülkeyi kendisine bağladı. Tahtına iade edildiyse de ulema ile ters düşerek idam edildi. (1095)
- ➡ Batı Karahanlılar (1141) Katvan Bozgunu sonrasında Karahıtayların idaresine girdi.
- ➡ Son hükümdarı Osman Handır (1204-120212) Harzemşahların etkin olduğu bir dönem ve karahıtayların bu bölgedeki hakimiyetini kırıp karahanlı topraklarını kendilerine bağlayacaklardır. Harzemşahlı Muhammedin Semerkandı işgali etmiş ve başkent yapmıştır batıhanlılar devleti son bulmuş Osmanhanda idam edildi.

2-DOĞU KARAHAHLILAR

- ➡ Doğu Karahanlıların ilk hükümdarı **Süleyman Arslan Han b. Yusuf** dur. Adil ve dindar bir hükümdardır.
- ➡ **Tavgaç yada Tamgaç Buğra Kara Hakan Ebu Ali Hasan** daha sonra başa geldi
- ➡ O dönemde **Yusuf Has Hacib meşhur eseri Kutadgu Bilig'i Kaşgar'da** yazarak ona sunmuştur
- ➡ **İbrahim Han** karahıtayları balasaguna davet etti.Ve Karahıtayların doğu karahanlı topraklarını işgal etmesine sebep olmuştur
- ➡ İbrahimhandan sonra tahta bazı hanlar geçmişse de iç karışıklar ve isyanlar şeklinde gerçekleşen olaylar sonucunda (1210-1211) tarihinde son bulmuştur

Fergana Hanlığı

Fergana'da, 1141'de Karahıtayların Maveräünnehir'i işgal etmelerinden sonra merkezi Özkent şehri olan bağımsız bir devlet kurulmuştur. Bu hanedan hakkındaki bilgiler oldukça yetersizdir. Bu bilgiler 1212 tarihinden itibaren tamamen kesilmektedir

KARAHANLI DEVLET TEŞKİLATI

✚ Hükümdarda tanrı bağışı bazı vasıflar vardır devlet yönetim geleneğine göre idare etme hakkı türk hükümdarlarına tanrı tarafından ilahi bir lütuf olarak verilmiştir. (KUT)

✚ Karahanlı hükümdarlar islam dinine bütünüyle bağlı **Müttaki Müslümanlardır**. Özellikle ilk hükümdarlar şehid veya gazi olmuşlardır.

✚ **Saray teşkilatı** ; ULUHACİP , KAPUCUBAŞI , SİLAHTAR , ALEMDAR , AHÇIBAŞI

✚ **Merkez teşkilatında** ; hükümdardan sonra en önemli görev hükümdar adına iş gören VEZİRLERdir . AĞACI , TAMGACI , ADALET

✚ **Taşra teşkilatında** ; KADILAR , AMİLLER , REİSLER , MUHTESİBLER (Emri bil maruf nehı anil münker görevi olan çarşıyı pazarı sokağı kontroleden gerektiğinde silahlı veya fiili müdahalede bulunan görevlilerdir .)

✚ **Ordu** ; 4 ana unsurdan oluşur. SARAY MUHAFİZLARI , HASSA ORDUSU , HANEDAN MENSUPLARI – VALİLER – DİĞER DEVLET ADAMLARININ KUVVETLERİ , DEVLETE BAĞLI TÜRK TEŞEKKÜLLERİNE MENSUP KUVVETLER

✚ **Kültür ve medeniyet** ;

1-En önemli vasfı Türklerin islam medeniyeti dairesine girişleridir

2-Satuk Buğra Han destanı önemlidir.diğer bir destanda **Manas Destanıdır**.

3-Yusuf Has Hacib meşhur eseri **Kutadgu Bilig'i** (saadet veren bilgi)

4-Kaşgarlı Mahmud 'in eseri **Divânu Lügati't-Türk**, Türkçenin Arapçadan arta kalan bir dil olmadığını ispat etmektir ve eseri Abbasi Halifesine sunmuştur.

5-Yine Karahanlılar devrinde yazılan eserlerden **Edib Ahmed'in =Atebetü'l-Hakayık, Ahmed Yesevi'nin =Divan-ı Hikmet, Rabguzi'nin = Kısas-ı Enbiya** adlı eserleri de saymak gerekir.

6-Tamgaç Buğra Karahan İbrahim'in kurmuş olduğu

a- Medrese : Ehli sünnet Hanefi mezhebine göre eğitim verilmiştir.mescid ,kütüphane ,kuran öğrenme ,eğitim salonları ,yataklı yurtun dahil olduğu medreselerdir. Zengin vakıflar bağışlayarak bunları yaşatmıştır

b-Daru'l-Merza'sı (Hastane): Daru'l-Merza'sı ise Haziran 1066 tarihli vakfiye ile Semerkand'da kurulmuştur. Kimsesiz, yardıma muhtaç, yerli ve yabancı Müslümanların tedavi edilmesi amacıyla tesis edilmiştir. Hastanede yataklı tedavi ve tıp eğitimi aynı anda yapılıyordu giderler vakıf eliyle karşılanıyordu.

İmar faaliyetleri ; en dikkate şayan yön yüksek olan **abidevi (büyük sanatsal) minarelerdir**. Ribatların kervansarayların inşası dikkat çeker. Bu dönemden kalma en eski yapılar türbe yapılarıdır. En eski türbe 978 tarihli **Arap Ata türbesi**dir Ayşe Bibi ve Balaci Hatun türbeleridir. Melik Nasr b. İbrahim ribatlar ve kervansaraylar yaptırmıştır. Ayrıca Buhara Ulu Camii'ni yeniden yaptırmış

(29 kasım-1aralık)

3-GAZNELİLER

(963-1186)

- ✓ Kurucusu **Alptegin** Sâ mânî hükümdarı Ahmed b. İsmail'e köle olarak satıldı ve hassa askeri arasına girmiştir.
- ✓ Başarıyla yükselmiş **Gaznede bağımsız bir beylik kurup devletin temellerini atmıştır.**
- ✓ Hükümrânlığa **Ebu İshak İbrahim** geldi. Ve başarılı olamadı .Gaznenin eski hakimi Levik şehri onun elinden aldı İbrahim Samanilere bağlanarak ayakta kaldı onların yardımıyla Gazneyi tekrar aldı
- ✓ Ebu ishakın çocuğu olmadı yerine Alpteginin kölesi (**gulam**) **Bilgetegin** geçti. Bilgetegin Gerdiz Kalesi kuşatmasında ölünce yerine Alpteginin kölesi **Böritegin** geçti . Böritegin başarılı olamadı hatta halkın nefretini alacak kadar kötü bir idareciydi.
- ✓ Hükümrânlığa başka bir gulam olan **Sebüktegin** geçti. 500 gulam ile Levik saldırısında isyancıları mağlup edip Gazneyi kurtardı. **ASIL KURUCUDUR.**
- ✓ Sebüktegin Gazneli Mahmudun babasıdır. Bu yüzden Gaznelilere **SEBÜKTEGİNİLER** ismide verilir.
- ✓ Sebüktegin ilk iş olarak Büst şehri üzerine yürüdü. 978'de buranın hâkimi Togan Tegin'i yenerek şehre sahip oldu. Bundan sonra Toharistan, Zemindâver, Doğu Gur (Afkanistanda Müslüman bir yer)ve KUSDÂR bölgesini ele geçirdi.Hindistana sefer düzenleyerek Lamgan ve PeşavEri bölgesini topraklarına kattı.Böylece İslam dini bu bölgeye girmiş oldu. . 997 de öldü

GAZNELİ MAHMUT DÖNEMİ

- ✓ Sebüktegin tahta oğlu **İsmail'i** varis bıraktı.Yaşça küçüktür. İsmail Belh'e gitti ve hükümdarlığını ilan etti. Mahmud onun hükümdarlığını tanımadıİki kardeş Mart 998'de karşılaştı. **Mahmud** bu savaşta galip gelerek tahta geçti.İlk gençlik dönemlerinde devletin idaresinde farklı görevler üstlendi . Birçok sefere katıldı bazısında bizzat kendi yönetmiştir.
- ✓ **SULTAN** ünvanını ilk defa kullanan ilk türk hükümdarıdır.(**ORJİNAL TARAFI**)
- ✓ Gazneli Mahmud (**SULTAN MAHMUT**) Hindastana islamın yayılması için yaptığı seferlerle adını duyurmuştur.
- ✓ Bu seferlerle Gaznelileri döneminin en güçlü devletlerinden biri haline getirdi.
- ✓ Hindistana düzenlenen seferlerin en önemli sebepleri 1-Zenginlik 2- İslamı yaymak
- ✓ Sultan Hindistana 17 sefer düzenledi.BUNLAR ; LAMGAN BÖLGESİ (kabilin doğusunda) , VEHYAN , BETİYE , MULTAN , MULTAN , VEHYAN NARAYANPUR , MULTAN , KEŞMİR TANİSAR , LOHKOT , MUTRA , KIRAVÇE , KEŞMİR , KOLİNÇER , SUMNATA , Dönüşte ÇATLARLA
- ✓ Sumnata seferi en önemli seferinden . Hintlilerce kutsal sayılan şehrin en büyük putu olan Sumnat putunu (Budistlerin mabud şiva heykelini) 4 'e bölüp ikisini Mekke ve Medine'ye diğer ikisini de Gazne Ulu Cami ve sarayı önüne koydurtmuştur.
- ✓ Mahmut'un son ve 17 seferi Sumnat dönüşünde ordusuna saldıran Ganj eşkiyaları olan Catlara karşı yapmıştır. Catları mağlup eden Mahmut ; Ganj nehrine kadar sınırları genişletmiş **ve Hint ülkesinde Türk hakimiyetinin temellerini Atmıştır.**
- ✓ Ömrünün büyük bir kısmını savaş meydanlarında geçirmiştir. Verem hastalığından öldüğünü kabul ederler.. Mahmud son kışını Belh'de geçirmişti. Şehrin havası ona iyi gelmemiş, Gazne'ye dönmüş ise de hastalığı daha da kötüleşmiş ve 30 Nisan 1030'da 59 yaşında ölmüştür. Mahmud, Türkiislam dünyasının müstesna devlet adamlarından birisidir. Mahmud, Sâ mânî Devleti'ne tabi bir beylik olarak devraldığı Gazneli Devleti'ni; batıda Azerbaycan hudutlarına, doğuda Hindistan'ın yukarı Ganj vadisine, Orta Asya'da Harezm'den Hind Okyanusu sahillerine kadar ulaştırmıştı. O, Hindistan'a yaptığı gazalar sebebiyle "gâzî" lakabıyla ve "putperest Hinduların çekici" olarak şöhet kazanmıştır.

SULTAN MESUD DÖNEMİ

- ✓ Gazneli Mahmud'un yerine vasiyeti gereği küçük oğlu **Muhammed** geçmiş ise de, ordunun desteğini elinde bulunduran **Sultan Mesud**, kardeşini mağlup ederek Ekim 1030'de Gazne tahtına oturmuştur.
 - ✓ Karahanlılara elçi göndermiş ve sonunda Süleyman Arslan Han ile anlaşma sağlamıştır. Alpteginin Karahanlılarla mücadelesi önemlidir.
 - ✓ Sultan Mesud, Horasan ve Rey çevresinde isyan eden Selçuklu Türkmenler üzerine yürümüş, onları mağlup ederek, çöllere kaçmalarını temin etmiştir. (1034) Bir kısmı Azerbaycana bir kısmıda Balhan Dağlarına kaçtı. Selçuklular, Mayıs 1035'te Ceyhun'u aşarak Gazne hâkimiyetindeki Horasan'a girmiş, Merv, Serahs ve Ferâve'ye yerleşmişlerdir. Selçuklular, Gazne ordusunu Nesâ sahrasındaki Hisâr-ı Tâk'da ağır bir yenilgiye uğrattılar. (Haziran 1035)
 - ✓ Sultan Mesud devletin iç karışıklığı olmasına rağmen hindistana sefer düzenledi bunun sebebi hem oradan uzaklaşmak güçlü olduğunu göstermekti. Bu devleti açısından pek iyi olmadı. Selçuklularla mücadelede komutanları görevlendirmişti . ancak Selçuklular 1038 de mücadeleyi kazandı .Tüm Horasan Selçukluların eline geçti. Nişavurda Tuğrul Bey adına hutbe okundu.
 - ✓ Sultan Mesud büyük bir ordu kurdu. (1040)da Dandanakan Kalesi önünde gerçekleşen savaştan mağlup ayrıldı
 - ✓ **GAZNELİ MESUDUN ORDUSU** ; Ağır bir ordu ağır filler ve ağır silahlar vardı . bu ordunun hareketini yavaşlatıp ani hareketini engelliyordu.
- SELÇUKLU ORDUSU** ; Süvari birliklerden oluşuyordu ve atlarla birlikte askerler çok hızlı hareket edebiliyordu.
- ✓ Dandanakan Savaşı sonucu Sultan Mesud Giri Kalesine hapsedildi (1041)de öldürüldü.

DURAKLAMA DÖNEMİ

- ✓ Bu dönemde sonra Gaznelilerin **DURAKLAMA DÖNEMİ** başladı. Türklerin Horosanda hakimiyetinin başlangıcı oldu .Yıkılış tarihi 1186 dır.
- ✓ Bu duraklama evresinde başa geçen **İbrahim** döneminde, uzun süre devam eden Selçuklu Gazneli mücadelesine son verilerek barış gerçekleştirilmiştir (1059). Ataları gibi Hindistan seferlerine devam eden İbrahim, bu bölgede bazı kaleleri fethetmiş, Gûr bölgesini de hâkimiyeti altına almıştır. Ülkesindeki asayiş ve düzeni sağlamlaştırmıştır. Onun zamanında Gazneli Devleti, Doğu Afganistan ve Kuzey Hindistan'da parlak günler yaşamıştır.
- ✓ Daha sonra **Hüsrevşah** başkenti Gûrlulara bırakmak zorunda kaldığından, Gaznelilerin son sultanı olan **Hüsrev Melik** ,artık Hindistan'da Pencap bölgesine hâkim olmuştur. Hüsrev Melik, devleti yıkılmaktan kurtaracak karaktere sahip değildi. Çeşitli bölgelerdeki Türk ve yerli emirler onu dinlemeyip bağımsız hareket etmeye başladılar. Nihayet Gazne'yi almış olan Gûrlular, Pencap bölgesi ve Lahor'u da ele geçirdi. Gazneliler Devleti 1186'da böylece son bulmuş oldu.

Gazneli Devlet Teşkilatı :

- Bürokraside en üst **EMİR** yada **SULTAN** dır , daha sonra **VEZİR** : Hükümdar adına devleti yönetir ve ayrıca hükümdarın mührünü taşır.
- Gazneli sultanlar Abbasi halifeleriyle iyi ilişkilerde bulunmuşlardır. Görünüşte Onun vekili olarak elkablarında ibarelere yer vermişlerdir.

- **Merkez teşkilatı** : 5 büyük daire vardır.

1- **Vezaret** (genel yönetim-mali)

2- **Risalet** (resmi yazışmalar-haberleşmeler)

3-**Arz** (askeri işler)

4-**işraf** (iç haberleşme-gizli yazışmalar)

5-**Vekalet** (hükümdar ve ailesinin mali işleri)

- **Taşra Teşkilatı** : Her eyalette idari taksimatın **mülki, askeri ve adli** olmak üzere üç önemli şubesi bulunurdu.

- AMİLLER , KADILAR , MUTASİBLER ,BERİD TEŞKİLATI vardır

- **Şehirlerin İdaresi** :

Kutval ; kalelerin komutanına

Şahne Şehrin önde gelen kişisi düzeni koruma ve inzibat işleri ;

Emir-i Hares suçluların tutuklanması ve mahkemeye çıkarılınca kadar korunma

- **Adli Sistem** : Eyaletlerde **Kadı'l-Kudat(kadılar kadısı)** , şehirlerde kadılar bulunurdu. **Divan-ı Mezalim** de bulunmaktaydı.

- **Ordunun başlıca unsurları**. Gulaman, muntazam birlikler, eyalet askerleri, ücretli asker ve gönüllülerdir.

- **Kültür ve medeniyet** : İlmi eserler arapça yazılırdı . alim ve şairlerde Türk asıllı birçok kişi vardı.(Minuçihri ve Ferruhi) Horosan şehirlerini

bir çok büyük sufiye ev sahipliği yaptı.(Ebu Hasan el- Harekani Hz.) . Birçok alim yetiştirmiştir **Ebu Reyhan el- Biruni** eseri **El Kanunil Mesudi** astronomiyle ilgili önemli bir eserdir.

BÜYÜK SELÇUKLU İMPARATORLUĞU (1040-1157)

- Selçuklu imparatorluğunun temelleri Horasanda yani tamamen İslamlaşmış bir muhitte atılmıştır .
- Selçuklular, Oğuzların **Kınık boyuna** mensupturlar.
- Selçuğun **babası Dukak (Dokak)** Oğuz-Yabdu devletinde **Subaşıydı (Ordu Komutanı)** hükümdarın yanında önemli bir yeri vardı
- Dukakın soyundan gelen ilk Müslüman Selçuktur.Selçuğun kendine bağlı oğuzlarla yabguların ayrılarak güneye inmişlerdir bunun sebebi ise rivayetlere göre yabgunun kıskançlığı sebebiyle aralarındaki nüfuz mücadelesiydi.
- Selçuk **Cend bölgesine** geldi ve orada **gayrimüslim türklerle Müslüman türklerin bir arada yaşadığını gördü**. Sonra Buhara gibi islam bölgelerinden din adamları istedi . kendisine bağlı oğuzlarla birlikte islamı kabul etmiştir. Müslüman olmasının nedeni yeni dinin cazibesiydi. (ganimet , cihad)
- Cend bölgesini Yabgudan ayırarak oraları müstakil sayılacak hale getirmiştir.
- Selçuğun çocukları Mikail Mikâil, Arslan (İsrail), Yusuf ve Musa adlarında dört oğlu vardı. Selçuk ölünce ailenin başına Arslan geçti daha sonra esir olunca musa geçti Mikailin çocukları tuğrul ve çağrı bey. İmparatorluk çağrı beyin oğlu Alparslan , Melikşahla devam etti . Tuğrulun oğlu olmadı.
- Selçuklular Cendden ayrıldı ve Mavennahire'ye indi sebebi hayvancılıkla geçindiklerinden sürülerin ve nüfuzun artması otlak yetersizliğinden ve kuraklıktan olabilir
- Selçuklular Karahanlıların baskılarına daima maruz kalmıştır
- Ali Tegin Selçukluların Keş ve Neşeb sahrasından çıkarmak için Türkistan melik ve hükümdarlarıyla mektuplaşmış ve yardım istemiştir.
- **Çağrı bey** sıkışık dönemde karahanlılar gaznelilerin baskılarından kurtulmak için **ve kalıcı yurt için keşif seferi yapmıştır .(1016-1021)** doğu Anadolu seferi **Vasurakan (Ermeni Prensiği)** ne yapmıştır.anımet odaklı ve bölgeyi keşfetme amaçlıydı.
- Aslan Yabgu Gazneli Mahmut tarafından Semerkanda getirildi ve Kalincar Kalesine hapsedili (1025)ve öldü . Oğlu Kutalmış kalenin etrafında çok dolaştı fakat ona bir türlü ulaşamadı. Yusufunda ölmesi üzere Selçuklu idaresi Tuğrul ve Çağrı beylerin eline geçti.
- (1035) Horosana geçtiler ve Nesada Gazne ordusunu mağlub ettiler (1038) Serahsta Gazne ordusunu yeniden mağlub ettiler .
- **(1040)da Dandanakan zaferiyle Selçuklu Devleti kuruldu .**
- Mervde kurultay gerçekleştirildi ve kurultayda toprakları kendi aralarında paylaştılar . Çağrı Beye : Merv ve çevresi , Musa yabgu : herak bölgesi , Tuğrul Beye : Nişabur başkent olmak üzere Irak bölgesinin sultanlığı verilmiştir .(1040)

(5 aralık)

Tuğrul Bey dönemi : (1040-1063)

- 1- Herat (1040) Sistan (1041) Kilman (1051) Umman fethedildi.
- 2- Aile içi isyanlar vuku bulmuştur . İbrahim Yinal , Resul Tegin , Kutalmış isyanları
- 3- Devletin sınırlarının genişletmesi yanı sıra **Türkmen akınlarını Anadoluya yönlendirmesidir**. Buranın ebedi Türk-İslam yurdu haline gelmesini temin etmiştir
- 4- İslam ülkesine giren Türkmenler isabetli şekilde Bizans ülkesine yönelmişlerdir Pasinlerde (Hasankale) Liparitin komuta ettiği Bizans ordusunu İbrahim Yinal komutasındaki islam ordusu mağlub etmişlerdir. **Pasinler zaferi (1048) Bizansa karşı sürekli olarak yapılan Türk akınlarının başlangıcı olmuştur**
- 5- Onun döneminde yapılan Anadolu harekatı sonraki dönemde yapılacak olan fetih ve yerleşme hareketlerine zemin hazırlamıştır .
- 6- Bu dönemde yapılan fetihler kalıcı olmamıştır. Türkmen beylerinin ve göçebe Türkmenlerin yaptığı seferlerdir Sadece ganimet odaklı yada yumuşatma odaklı harekatlardır
- 7- Kars-Ani , Erzurum , Bitlis , Ahlak , Malazgirt ilk fethedilen yerlerdir.
- 8- Halifenin daveti üzere Bağdata yöneldi . 18 Aralık 1055'te de oraya girdi ve orada Büveyhilerin hakimiyetine son verdi sünni islam aleminin Müdafî konumuna gelmiştir.
- 9- (1058) tekrardan Bağdata yöneldi . önemli künyeler aldı . **Halife Kâim biemrillâh**, onu **Melik'ül-Maşrik ve'l-Mağrib "Doğunun ve Batının hükümdarı"** ilân etmiş ve **Ebû Tâlib künyesi ile "Rûkn ed-dîn"(Dinin Direği)** lâkabını vermişti. Yetki tuğrul beye geçmiş manevi liderlik halifede devam etmiştir.
- 10- Rivayete göre eşi Altuncan Hatun, Tuğrul Bey'e halifenin Seyyide isimli kızı ile evlenmesini vasiyet etmiştir.ve Bağdatta evlenmiştir.
- 11- Bağdad'dan Rey'e döndükten sonra hastalandı ve 70 yaşında iken (1063) öldü.
- 12- Sultan Tuğrul, kaynaklarda iyi bir devlet adamı adaleti, dindârlığı ve iyi kalpliliği ile zikredilir .

Sultan Alparslan Dönemi : (1063-1072)

- 1- Sultan Alparslan alimlere din adamlara sevgi saygı gösteren mümtaz bir şahsiyetti. Adaletli , şevkatli , sabırlı , tahammülüyle göçebe bir teşkilatı bir imparatorluk haline getirdi .
- 2- Selçuklu Devletinin Yükselişi Sultan Tuğrulun çocuğu olmadığı için taht mücadelesi olmuştur Alparslan rakibi Çağrı Beyin oğlu Süleymanı safdışı bırakarak tahtta çıktı .(1064)
- 3- Vezir Amid el-Mülk el-Kundiri idam ettirdi ve yerine **Nizamül Mülk** veziri olmuştur oğlunda vezirliğinde yapmıştır
- 4- İç işlerini güvence altına aldıktan sonra Kafkasya seferine çıktı . Azarbeycan ve Kafkasya sahasında başarılı hareket icra etti.
- 5- 1064 Ani fethedilmiştir. Bunun üzerine Kars Vanant Ermeni prensliğinden davet almıştır .Hakimiyetini kabul ettiğini söyledi .Fakat Bizanstan iç anadoludan Zamantı bölgesine (Pınarbaşı yöresine)çekilir ve o toprakları Bizansa teslim eder . Alparslan 1067 tekrardan gelip o topraklara gelip Kars ve Aniye daimi olarak islam toprakları haline getirir
- 6- (1064)Doğu Anadoluya/Kafkaslara sefer düzenledi (1065) İranın doğusuna/Türkistana sefer düzenledi . Daha sonra Merve döndü (sultan Sencerin başkentiydi) **ilk Türkistan seferidir** Mavennaunnehire komşu kısımlarını Selçuklu devletine bağladı.
- 7- (1067) Tiflisi fethetti ve Kars /Ani Şeddadilere bağladı.

Malazgirt Meydan Muharebesi

- 1- **Türklerin Anadoluya ilk seferler** 1016/18-1021 tarihinde Çağrı Beyin keşif ve ganimet seferiyle başlamıştır. Bu seferden bir nevi Çağrı bey diğer seferlerine kaynak temin etmiştir .
- 2- Tuğrul Bey Mervdeki kurultayda toprakları paylaşırken bilhassa Türkmen göçebe beyliklerini Anadoluya gönderdi . (1048
- 3- Hasankale /pasinler zaferi sonraki dönemlerin savaşların haberci ve hazılayıcısıydı fakat tabiki o dönemde kalıcı fetihler olmamıştır. Sadece bir hazırlık evresi geçirilmiştir
- 4- **Seferlerin özelliği** : Bizansın yumuşatılması seferleriydi . Akıncılar ok ve kılıç sallayan atlı süvari birlikleriydi . Büyük imparatorluklarla karşılaşınca Azarbeycandan , İrana , Horosana dönüyorlardı
- 5- **Asıl kalıcı seferler** Alparslan ve Melikşah dönemine aitti. daha muntazam birlikler oluştu ve Doğu Anadolu başta olmak üzere Anadoluya akın akın girmeye başladılar.
- 6- Bizans topraklarını korumak ve kesin sonuç almak için harekete çıktı. Bizans imparatoru(1067) öldü ve Kraliçe Romanos Diogenes'i (ermenus) ile evlendi ve yeni kral oldu. Diogenes Harekete geçti Membiçi zaptetti ve İstanbul'a döndü tekrar bir grup asker gönderdi . Ordu tamamen bozguna uğradı .Sivas ve Malatyaya iki ordu sevketti 3. Ordunun başında kendi geçti Hedefi Türkleri Anadolu'dan tamamen atmaya matuf bir harekattı fakat önemli başarı sağlayamadı (1069) Tekrar istediysede sarayda muhalifleri yüzünden bunu gerçekleştiremedi fakat **Doğu orduları komutanı Manuel Komneos** Sivasta yapılan savaşta **Selçuklu ailesine mensup şehzadelerden Erbasana** mağlup oldu
- 7- Hedefi Türkleri Anadolu'dan tamamen atmak ve hatta Selçuklu devletini yıkmak Horasan, İran, Irak ve Suriye'yi almak olan İmparator Frak , Slav , Alman, Grek , Bulgar , Gürci , Ermenilerin yanında Hazarlar , Kirmanlar , Peçenekler, Kumanlar ,Kıpçaklar , Paralı Gayrimüslim Türk askerlerinden oluşan , 200-250 bin civarında belki de Bizans tarihinin en büyük ordusunu hazırladı. 13 mart 1071 harekete geçti Alparslanın ordusu 15-20 bin Hassa ordusu ile toplam 50 bin askerden oluşan bir ordu oluşturdu . Alparslan Urfayı Antebi geçerek oradan Mısra geçmeyi düşünüyordu Çünkü Alparslanın hedefinde Bizans İmparatoruyla karşılaşmak yoktu Onun amacı Fatımi devleti Şiiliği temsil ettiğinden ve kendisinin de Ehli Sünnetin Temsilcisi gördüğünden Fatımiler Devletini devletini tamamen ortadan kaldırmaktı böylece Şiiliğin devlete ve ehli sünnete tehlikesini ortadan kaldıracaktı
- 8- Alparslan Mısra geçmeden İmparator habercisi ile toprakları terketmesini haber verdi .Alparslan hassa ordusunu topladı .Fıratı geçti.
- 9- Savaşa başlamadan önce Sultana Buharalı İmam Muhammed b. Abdülmelik, Cuma günü minberlerde hutbe saatine denk getirerek savaşa girişmesini tavsiye etti. Sultan beyaz elbise ile savaşa başladı **Sahte Rical Taktiğiyle** Türk çemberi içine alınan Bizans mağlup oldu

YAPILAN ANLAŞMAYA GÖRE ;

- 1- İmparator kurtuluş fidyesi olarak 1 buçuk milyon altın verecek...AZ bile
- 2- Bizans her yıl Selçukluya 360 bin altın verecek .
- 3- Bizanslılar ellerindeki Müslüman esirleri bırakacaklar
- 4- Selçuklu gerek gördüğünde Bizans yardımı için askeri kuvvet gönderecektir.
- 5- Antakya , Membiç ,Urfa , Malazgirt Selçuklulara verilecek.
- 6- İmparatorun bir kızı Melikşah ile evlendirilecek. İmparator geri dönmeden başka imp. getirildi ve oraya varınca öldürüldü.

SİYASİ TÜRK İSLAM TEŞEKKÜLLERİ

- 1- Erzurum -----Saltuklular
- 2- Sivas (OrtaAnadolu) -----Danışmendliler
- 3- Bitlis ve Erzen,de -----Demleçoğulları
- 4- Van Havzasında----- Sökmenliler/Ahlatşahlar
- 5- Diyarbakır-----Yıvaloğulları
- 6- Harput -----Çubukoğulları
- 7- Hasankeyf /Mardin/Harput (GüneyDoğu)-----Artuklular

● Sultan Alparslan Karahanlılar üzerine tertip ettiği sefer dolayısıyla Malazgirtten sonra Mavenaünnehire hareket etti burada esir alınan bir kale komutanı (Yusuf) tarafından düzenlenen suikast sonucunda 3 gün yaşadı ve oğlu Melikşah veliahtını tayin ettikten sonra öldü.

SELÇUKLU DEVLETİNİN AZAMET DÖNEMİ

Sultan Melikşah Dönemi : (1072-1092)

- 1- Melikşah 18 yaşında tahtta oturdu. Sınırlarını tahkim edip devletin iç bünyesini sağlamlaştırdıktan sonra geniş bir fütihat dönemini başlattı. Bu sırada Türkmen reislerinde **Kutalmışoğlu Süleyman Şah** Bizanstaki taht mücadelelerinden faydalanarak İznik ve çevresindeki kaleleri ele geçirmişti **Anadolu Selçuklu devletinin temelleri ni atmıştır .(1075)**
- 2- Türkmen Beylerinden **Atsız** Remle , Kudus ,Trablus , Şam (Dimeşk) , Sulh şehirlerini aldı ancak hedefi Mısırı almaktı fakat mağlup oldu sonra sultan oraya Tutuşu gönderdi yaptığı mücadelede Atsızı öldürdü . (1076)**Tutuş** Şamı tehdit eden Fatımi tehlikesini bertaraf ettikten sonra bölgenin komutası ona verildi ve **Suriye Selçuklu devleti kuruldu** yönetimini eline aldı .**Bölgede ilk varlık gösteren Atsız , devleti kuran Tutuş**
- 3- **Sultan Melikşah Kafkaslara seferler düzenledi .**
 - A. Seferde tüm Kafkasların idaresini **Salptegine** verdi (1076)
 - B. Kafkaslarda düzen bozuldu ve tekrar sefer düzenledi . islam egemenliğini sağlamlaştırmak için (Emir Ahmet , Ebu Yakup , İsa Böri) gibi bazı devlet adamlarıbu bölgede görevlendirdi . (1078-79)
 - C. Daha sonraki Seferinde Kars , Erzurum , Oltu Bizanstan geri alındı ve **bölgedeki mahalli hakimleri itaate aldı** (1086)
- 4- Diyarbakır (Meyyafarkin /Silvan) ele geçirilerek mervaniler ortadan kaldırıldı .
- 4- Kardeşî Tekişin ilk isyanında affedildi ikincinde affedilmedi
- 5- Suriye Emiri Tutuş Anadolu Selçuklunun kurucusu Süleyman şah Halep önlerinde yapılan savaşta mağlub oldu yenilerek intihar ettiği söylenir.(1085)
- 6- Sultan Buhara Semarkandı alarak Karahanlıların batı kolunu , Talas,Balasagun,İsticabı alarak Doğu kolunu B.Selçuklu Devletine bağladı(1088-89)
- 7- Böylece imparatorluğun sınırları Orta asyada Çin Seddine kadar uzanmış oldu .
- 8- Selçuklu orduları Fatimilerle siyasi anlaşmazlık konusu olan hicaz bölgesinde hakimiyet sağladığı gibi Yemen ve Aden havisinde hakimiyet elde etti
- 9- Karmatilerde (şii) sefer düzenlendi başarılı olunamadı.
- 10- Dönemin en önemli mücadelesi Batınilerle olan mücadelelerdir . Melikşahın İslamiyet yolundaki bir çabası Hasan Sabbahı n önderliğini yaptığı Batınıliğe karşı bir çabadır Alamut ve Kubistan bölgelerine İsmaililere karşı önemli komutanlarını (yorultaş Aslantaş koltaş kıızısarığı)sevketti.
- 11- Melikşah ile veziri Nizamü Mülk ölümü arasında kısa bir süre vardır zehirlenerek öldürülmüştür.önce veziri sonra kendi ölmüştür.

(6 aralık)

SELÇUKLU DEVLETİNİN DURAKLAMA DÖNEMİ

Sultan Berkyaruk Dönemi : (1093-1104)

- 1- Sultan Melikşah'ın ölümü ile Büyük Selçuklu Devleti'nde bir duraklama devri başladı . Bunun başlıca sebebi, **taht iddialılarının yer aldığı saltanat mücadelesi idi.**
- 2- Melikşah aniden ölünce eşi Terken Hatun, 4 yaşındaki oğlu Mahmûd'un sultan olmasını istedi. Halifeye bunu dile getirdi ancak halife bunu reddetti ve Terken Hatun başkent Hamedana gidince Mahmudu tahtta oturttu . Bu durum iç karışıklıkların ana sebebi olarak görülmüştür .
- 3- Melikşahın kardeşi Tutuş ta başa geçmek istedi . Mahmutun (1093) çiçek hastalığına yakalanması Berkyaruka yol açtı .
- 4- Tutuş Reyde Berkuyarukla taht mücadelesinden karşılaştı ve kaybetti
- 5- Berkyaruk, batıda Mahmûd ve Tutuş ile taht mücadelesi yaparken, doğuda Sultan Alparslan'ın oğlu Arslan Argun bağımsızlığını ilân etmişti. Berkyaruk **amcası Arslan Argunla** mücadele etti ancak Arslan Argun (1097) kölesi tarafından öldürülünce isyan bastırıldı.
- 6- Batınilerin faaliyetleri arttığı sırada **Haçlılarda (1096)** devreye girdi. Anadolu'nun Türk yurdu haline gelmesinden (1075)dolayı hareketlenen Haçlılar Anadolu'yu işgalden sonra Kudüse yöneldiler . Trablusu işgal ettiler ve **İstanbulda , Urfada , Antakyada ve Kudüste haçlık kontlukları kurdular.**Oldukça idealist olan haçlılar Hristiyanlığı yaymak için mücadele ettiler özellikle kudüste Müslümanları hunharca katlettiler
- 7- Batıniler yer altı faaliyetleri tarzında çalışmalarını sürdürürken (1099) Şahdiz Kalesini ele geçirdiler Batıniler için önemli bir şey olan ticaret ve hac kervanlarını basmaya başladılar
- 8- 1.Kılıç Arslan'ın ordusunu İznikte mağlub ettiler. (1. Kılıç Arslan Malatyayı kuşattırken Haçlılar İznike girdi ve Kılıçarslan gelene kadar İznik düştü Kılıçarslan İznikten çekildi . Sonra Eskişehirde haçlılarla savaştı yine tutunamadı Kılıçarslan Konyaya çekildi Haçlılar Küleki geçerek Adana , Antakya Urfa ve Kudüse ulaşmışlardır (1099-1291) orayı işgal edip kontluğu kurdular .
- 9- Haçlıların bu hareketlenmeleri sırasında Berkyaruk Gence Valisi olan kardeşi Muhammed Tapar ile mücadele etti . ilk karşılaşmayı Berkyaruk kaybediyor sonrakinde kazanıyor diğer bir savaşı ise Halife Mustazhir-billah izin vermiyor . 4. Ve 5. Kez yenmesine Berkyaruk kardeşi Muhammede anlaşma teklif ediyor ve **Melik ünvanını alan Muhammede** Kafkaslardan Suriyeye kadar (Doğu Anadolu , Azarbeycan , Musul , El-Cezire , Diyarbakır)bütün eyaletlerin yönetimini veriyor **Sultan ünvanı alan Berkyaruka** ülkenin diğer kalan yerleri (Cibal, Fars, Rey,Haberistan , Huzistan ve Hemedan ile Bağdad ve civarı)veriliyor. (1103)
- 10- Berkyaruk anlaşmadan 1 yıl sonra ölüyor . (1104) Onun Dönemi şehzade isyanlarının taht kavgalarının yoğun olduğu bir dönemdi. Sultan kendi varlığını gösteremedi ayrıca batınilerin hareketleri ve iç karışıklıklardan dolayı haçlılarla uğraşamadı Anadolu Selçuklu , Suriye Selçuklu ve Irak Selçuklu ilgilenemedi . Yönetimler yerel emirlerin eline kaldı ve oralara gelen haçlılara karşı mücadeleyi emirler verdi fakat başarı elde edemediler .

Sultan Muhammed Tapar Dönemi : (1105-1118)

- 1- Muhammed Tapar ordusuyla Bağdata yürüdü adına hutbe okuttu fazla zorlukla karşılaşmadan yönetimi ele geçirdi .
- 2- Musul Bölgesi hakimiyeti için Emir Çağrıyla ile 1. Kılıç Arslan mücadele etti ve Kılıçarslan savaşı kaybetti Habur nehrinde boğularak öldü
- 3- Gerek Selçuklular arasındaki anlaşmazlıklar gerek bazı Selçuklu kumandalarının haçlılarla anlaşmardan dolayı haçlılara karşı yeteri kadar başarı elde edilememiştir
- 4- Sultan Muhammed **Batınilerin ana karargahı olan Alamut kalesine** (1117) oldukça hazırlıklı temizlik hareketi başlattı. Fakat (1118)de sultanın ölümü bunu engelledi .

Sultan Sencer Dönemi : (1131-1157)

- 1- Sencer Meliklik döneminde Karahanlıları (1113) Hurluları ve Gaznelileri (1114) kendisine bağlanmayı başarmıştır .
- 2- Sencerin erkek evladı olmadığından yerine yeğeni **Mahmutu veliaht tayin etmiştir .Sultan ünvanı vererek Batı (IRAK)bölgesi yönetimi ona bıraktı Irak Selçuklu Devleti kurulmuş oldu .**
- 3- Mahmut (1131) de ölünce Sencerin diğer yeğeni Tuğrulu (1132)de Irak Selçuklu Dev . başına getirdi . Oda ölünce 1134 ölünce Tahtta Mesud geldi .
- 4- Melikşah Döneminde **Atsız** Mısır hakim olma düşüncesiyle Filistine kadar geldi ancak mısır gelmek üzereyken Fatımilerin mağlubiyetiyle sultanın emriyle Tutuşu gönderdi .Atsız mağlub ederek onun yerine geçti . Suriye Selçuklu Devletinin ilk hükümdarı (1086) olmuştur (**hacut devlet tutuş**) Halep te savaş oldu Kutalmış oğlu Süleymanşahi mağlub etti Anadolu tahtı 1 kılıç arslan çıkana kadar boş kaldı .
- 5- Sencer dönemde ona sadakat göstermiş **Harzemşahlar hanedanının kurucusu Kutbeddîn Muhammed** öldüğünde yerine oğlu Atsız geçiyor . bir süre sonra Cend ve Mangışlak gibi yerleri ele geçirmek gibi olumsuz hareketler üzerine . sultan sefer bubub üzerine Harezme sefere çıkıyor 1138
- 6- Karahanlı Hükümdarı Mahmut yönetimi altındaki Karluklarla anlaşmazlığa düşünce Sencerden yardım istedi Karluklarda Karahitaylardan yardım istedi . Kuvvetli ordusu olan Karahitaylarla Karahanlı destekli Sencer ordusu Semerkant yakınlarındaki Katvan Çölünde karşılaştı . (1141) Sencer mağlubiyete uğradı. Tüm Mavennâhır bölgesi Karahitayların eline geçti Karahitayların hükümdarı Gürhandır . Çinin kuzeyinde Moğollarla birlikte yaşayan putperest bir kavimdir
- 7- Karahitay yenilgisinden sonra Atsız Mervi işgal etti ve hazineyi ele geçirdi . Kısa sürede Sencer ordusunu topladı sefere çıktı ve Harzemşah Atsız bunu habr alınca Mervden çekildi ve hazinesini teslim etti
- 8- Gurlular Katvan bozgunundan sonra Alaattin önderliğinde Belhe kadar ilerledi Sencer mağlub etti .Bölgenin yönetimini tekrardan Alaattine verdi.
- 9- Mavennâhırda bulunan Oğuzlar kitlesi Karahitay Karlukların baskısıyla Horosana geçti . Orada Sencere vergi vererek oldukça serbest yaşıyorlardı fakat vergi memurlarının yanlış tutumundan dolayı vergiyle ilgili sıkıntı çıkardılar. **Sencerin Berh valisi Kumaç** olayı büyüttü 10 bin kişilik orduyla mağlub oldu vali ve oğlu öldü . Savaşı Oğuzlar kazandı . Sencer tekrardan bir orduyla Oğuzlar karşısında mağlub oldu ve tutuklandı . (1153)mağlubiyetin nedeni komutanların fikir ayrılıklarına bağlanır .
- 10- Esareti 3 yıl sürdü (1156) emirlerinden biri esaretten onu kurtardı Merve getirdi Ancak kendisi artık yaşlanmış ve ruhen çökmüştü. (1157) 71 yaş öldü.

☞ Sencer ölümüyle Büyük Selçuklu imparatorluğu tarih sahnesinden çekildiyse de kolları yaşamaya devam etti bunlardan biri Irak Selçukluları Devletiydi (1194) tarihine kadar Harzemşahlar bölgeyi istila edinceye kadar Irak Selçuklu Devleti Halifeyi korumay toprağı hakim olmaya devam etti Harzemşahlar idaresi altına girdi Moğolların ortaya çıkışı 1258 Kadar.

HARZEMŞAHLAR(HAREZMŞAHLAR) DEVLETİ (1092-1231)

1220 Alaattin Muhammed ölünce yerine oğlu Celalettin Harzemşah Hindistana kaçtı orada bir süre orda kaldıktan sonra geri döndü .

Hindistandan elde ettiği ganimetlerleTebriiz başta olmak üzere bölgeyi ele geçirdi . Ancak Ahlatı ele geçirmesi yanlış oldu işgal edince Eyyübülerin elinde idi
1. Alaattin Keykubat ittifak önerdi . Yassıçemen savaşında Celalettin Harzemşah mağlub oldu . Silvan dağlarında kürt çoban tarafından öldürüldü .

- 1- **Harezmi Bölgesi** : Ceyhun (Amuderya) nehrinin döküldüğü Aral gölünün güneyinde bu nehrin her iki tarafında uzanan araziye verilen isimdir .
- 2- **Harezmsahlar demek** : Bu ülkeyi yöneten hükümdarlara verilen ortak isimdir
- 3- **Bu bölgede hükümler olan hanedanlar** : İslam öncesinde Afriyoğulları (305-995) , Altuntaşoğulları (Gazneli sultan mahmut işgal etti Altuntaşı yayın etti) (1017-1041) , Son Harzemşahlar Anuştiginoğulları (1097-1231)(İbrahim Kafesoğlu (1221)de sona erdirdi Celalettin Harzemşah (mengüberti)kısını Harzemşah devlet iolarak kabul etmiyor)
- 4- **Kutaybe b. Müslim Horasan valiliği sırasında (712) bölge Emevi islam devletine bağlanmıştır** . Kutaybe mavenaünnehrin Türkistan İslamlaştırılmasında büyük rolü vardır
- 5- Memun döneminde buranın yöneticisi olarak (813-833) Harezmsahı tayin etti . islamı kabul ederek Abdullah ismini aldı .
- 6- Gazneli Mahmut önce Samaniler devletine bağladı . Memunoğulları Samanilere orada vali oldu . Gazneli Mahmut buna mani oldu ve Altuntaş el-Hacibi harzemşah olarak oraya tayin etti
- 7- (1043) Selçuklunun hakimiyetine geçti ve onların tayin ettiği valiler eliyle yönetildi
- 8- Berkiyaruk Anuştiginin oğlu Kutbittin Muhammedi vali olarak tayin etti
- 9- Alaattin Muhammed döneminde geniş ülkeleri yönetimlerinde birleştirerek büyük bir imparatorluk
- 10- **Harzemşahların Atası Anuştigindir .**(Gazyalı bir türktür . Melikşahın taçtarı (ibrikçi) idi . Sultanın sevgisini kazandı hazerez (yer ismi)mutasarrufu ve valisi ancak oraya gitmedi yerine naiblerini gönderiyordu öyle idare ediyordu.
- 11- **Gerçek kurucusu Kutbittin Muhammeddir. Anuştigini fiilen orayı yönetmedi .**
- 12-

Harzemşahlar Devletinin Siyasi Tarihi

- ➡ **Kutbuddin Muhammed (1097-1127):** Kutbittin Muhammed müstakil bir sultan olamadı ancak gelecekte ailesine harezmi bölgesinde sağlam bir zemin hazırladı . Adına yazılan eserlerde padişah, kutbu'dünya ve'd-din, ebü'l-feth, muînü emîri'l mü'minin gibi lakaplar kullanılmıştır.
- ➡ **Atsız (1127-1156):** Kutbittin ölünce Sultan Sancar Kızılarslan Atsızı tayin etti . Harezme **1. seferinde** (1138) Hazeresp de mağlup oldu . **2. seferde** (1143) işgal ettiği yerleri boşalttı . **3. Seferde** (1147) Atsızın sığındığı Hazereps ele geçirildi öldürülmedi bağışlandı . Atsız Seyhun kıyılarında nüfuzunu artırırken Sancar Oğuzlara esir düştü. (1153-1156) Atsız bu durum karşısında Sancar'ın haklarının koruyucusu ve sadık bir tabi olarak ortaya çıktı. Sancar Oğuzların esaretinden kurtulduktan sonra ona olan bağlılığını arz etti. Atsız, 30 Temmuz 1156'da vefat etti.
- ➡ **İlarslan (1156-1172):** Atsız'dan sonra yönetimi **Ebu'l-Feth İlarslan** ele geçirdi. Sancar'ın (1157)de ölümü dengeleri tamamen değiştirdi. İlarslan Doğu İran'ın en kudretli hükümdarı mevkiine yükseldi. O bu durumdan istifade ederek bağımsız hükümdar olarak hareket etmeye başladı. Ancak bir türlü Karahıtalara vergi vermekten kurtulamadı .(1172)de öldü.

(12 aralık)

- ➡ **Alâeddin Tekiş (1172-1200):** İlarıslardan sonra Terken Hatun oğlu Sultanaşah'ı tahta çıkarmak istemişti. Bunu istemeyen Tekiş, Karahıtayların desteğıyle Harezm'e yürüdü .Horasan hakimi Müeyyed'i ve Terken Hatun'u ortadan kaldıran Tekiş, savaşı yapmadan Gürgenç'i ele geçirip tahta oturdu. (1172) Sultanaşah tekrar Karahıtayların yardımını aldı ve onların desteğıyle Merv, Serahs ve Tus şehirlerinde küçük bir emirlik kurdu.Nihayet 1193 yılında ölümü ile Tekiş rahat bir nefes aldı. Horasan'a iyice yerleşen Tekiş Rey şehri civarındaki savaşta III. Tuğrul'u(ırak Selçuklular hakimi) mağlup edip öldürmüştü. (1194) Böylece **ırak Selçukluları devleti sona ermiş** oldu. Tekiş, bu olaydan sonra "sultan" unvanını kullandı.Halife ordusu ile Tekiş kuvvetleri Hemedan önlerinde karşılaşmış ve savaşı Tekiş kazanmıştı. (1196) Son zamanlarını Batinîlerle mücadele ile geçiren Tekiş, 1200 yılında ölmüştür. O, **Harezmşahlar devletinin bir imparatorluk şeklinde gelişmesinde en büyük etken olmuştur.**
- ➡ **Alâeddin Muhammed (1200-1220):** Tekişten sonra yerine Alâeddin Muhammed geçti. Horasan'ı Harezmşahların elinden almak isteyen Gurlular, Merv, Tus ve Nişaburu Harezmşahların taht kavgasından faydalanarak aldılar.Alâeddin 1201'de Gurlulara karşı sefere çıktı. Nişabur, Merv ve Serahs'ı aldı. Herat'ı alamadıkısaca gurluları mağlup etti. Alâeddin, Horasan üstün taraf oldu.Yeni Gurlu sultanı Mahmud'un sultan Alâeddin'e tabi oldu ve tek hedef Karahıtaylar'ı ortadan kaldırmak idi. Alâeddin, 1210'da Maverâünnehir seferine çıkarak Endican civarında Karahıtayları hezimete uğrattı. Karahanlı sultan Osman'ın tekrar Karahıtaylara yakınlaşması sonrasında **Alâeddin Muhammed, onu bertaraf ederek Karahanlıların bu koluna son vermiş (batı kolu)** Maverâünnehir kesin olarak Harezmşahların eline geçmiştir. Gur toprakları Harezmşahların itaati altına girdi (1215). Bu sırada dünya tarihi üzerinde derin izler bırakacak yeni bir devlet doğuyordu. (Moğol Devleti) önce Alâeddin Harezmşah sonra Cengiz 1218'de bir elçi heyeti göndermiş ve iki devlet arasında barış ve ticari münasebetler kurulmuştu. Bir Moğol kervanının **Otrar valisi İnalçık** tarafından yağmalanması ve bir kişi haricinde tüccarların öldürölmesi Moğollarla ilişkileri bozdu. Cengiz, Sultan Alâeddin'den İnalçık'ın kendisine teslimini istedi ancak bu isteğın geri çevrilmesi, iki devlet arasında bir ölüm-kalım savaşının başlamasına neden oldu. Cengiz, 150-200 bin kişilik bir kuvvetle Otrar şehrine doğru harekete geçti. Moğol ordusu Maverâünnehir'deki müstahkem kaleleri ele geçirdi. Alâeddin, Belh şehrinde önce Tus'a daha sonra da Hemedan'a kaçtı. Hemedan civarında 30 bin kişilik bir ordu ile bekleyen oğlu Rükneddin'in yanına geldi. Alâeddin, Hazar denizinin güney-doğu sahillerdeki Abeskün adalarından birisine sığındı ve burada hastalanarak öldü (1220). **Sultan Alâeddin'in bir meydan savaşına cesaret edememesi, ordusunu büyük şehir ve kalelere dağıtarak parçalaması ve kendisinin de Horasan'a çekilmesi büyük hata olmuştur. Bu hata sebebiyle bütün ülke Moğol istilasına uğradı.** Alaaddinın önceden fethettiğı yerlerden dolayı enaniyete kapıldı bu kibrinden dolayı Moğol istilasına maruz kaldı. Orta Asya'da Moğol istilası başladı. Bu istila hareketi Türk dünyasının birikim ve medeniyetinde büyük tahriplere yol açtı.
- ➡ **Celâleddin Harezmşah (1220-1231) :** Alâeddin, ölmeden oğlu Celaleddin'in başa geçmesini vasiyet etti. Celaleddin, Moğollar önünden önce Gazne'ye sonra da Hindistan'a kaçmak zorunda kaldı Hindistan'da 3 yıl kaldıktan sonra orada gerekli lojistik destek sağlayarak Kirman'a geçerek Fars, İsfahan ve Irak-ı Acem bölgesine gitti. 1225 Temmuz ayında Tebriz'i ele geçirip karargâhını burada kurdu. Topraklarını Güney Kafkasya'dan Doğu Anadolu'ya kadar genişletti. 14 Mayıs **1230'da Eyyûbiler'in elindeki Ahlât'ı tahrip ederek ele geçirdi. (bu tarihi bir hata idi)** Daha sonra birleşik Eyyûbi-Türkiye Selçukluları karşısında **10 Ağustos 1230'da Yassı Çimen savaşında yenilgiye uğradı.** Moğollara karşı ittifak teklifi reddedilen Celaleddin üst üste Moğol baskınına uğrayıp her şeyini kaybetti. Nihayet Meyyafarikin (silvan) taraflarına kaçmak isterken dağda Kürtler tarafından 17 Ağustos 1231'de öldürüldü. Harezmşahlar devletinin son temsilcisinin Harezm'den çok uzakta ölümüyle devlet sona ermiş oldu. **Harezmşahlar Devleti, en parlak dönemlerinde İran, Güney Kafkasya, Dağıstan, Umman Denizi, Afganistan, Maverâünnehir, Harezm, Balkaş ve Aral gölleri arasına yayılma imkânı bulmuş olup, devletin yaklaşık yüz ölçümü 5 milyon km2 idi.**

(15 aralık)

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ TARİHİ (1075-1308)

KURULUŞ DÖNEMİ:

BÜYÜK TÜRK GÖÇÜ VE ANADOLUNUN TÜRKLEŞMESİ:

- ➡ Türklerin İslam dünyası ve medeniyeti üzerindeki büyük rolleri iki devirde gerçekleşmiştir.
- 1- **İlk devir** 8.-10.Asırlarda Türkistan topraklarında, İslam medeniyetinin kuruluşunda yetiştirdiği büyük âlimleri ile Irak, İran, Mısır ve Endülüs ile boy ölçüşecek kudreti göstermiştir. Türkler, Abbasi ordusunun çoğunluğunu oluşturarak büyük hizmetler vermişlerdir. Bu durum halife memunla başlayarak halife mutasım ile gelişti ve halifeleri bile tayin edecek güce hatta onları thttan indiricek kuvvete erişmişlerdir
- 2- **İkinci devre** ise iki büyük hadise ile mümkün olmuştur.
 - **Birincisi**, Maveraünnehir dışındaki büyük göçebe kitlelerin ve özellikle Oğuzların İslâm'ı topluca kabul etmeleridir.
 - **İkincisi** ise aynı zamanda büyük Türk göçünün başlaması, yakın doğu ve özellikle Anadolu'nun Türkleşmesidir.
- ➡ Oğuzlar Hazar denizi ve Ural nehrinin doğusundaki bütün bozkırlara hâkim oldular ve buralar İslam kaynaklarında (**mefâzâtü'l-gûziyye**) "**Oğuz Çölleri**" diye isimlendirildi. Farsça kaynaklarda ise (**Deşt-i Kıpçak**) yani "**Kıpçak Çölü**" olarak geçti. Avrupalı yazarlar ise **Kumania** "**Kuman ili**" adını verdiler
- ➡ Gazneli devletinin 999'da Sâ mânî devletine son vermesiyle XI. asrın başlarından itibaren Müslüman oğuzlar artık güneye ve İslam ülkelerine doğru göç etmeye başladılar. XI. asrın ilk yarısında iyice hızlanan göç olayında, Kitayların yeni baskını da büyük rol oynadı. **Samanilerin yıkılışı güneye göçü hızlandırmıştır.**
- ➡ **Göçün sebepleri** : Nüfus yoğunluğu otlak darlığı hayvanların çokluğu. 10. Asrın ortalarından 11. Asrın ortalarına kadar göçler sürmüştür.
- ➡ 12.asırda (1137) Karahıtaılar Mavennaunnehir bölgesini işgal ederek orada yaşayan yerleşik halkları İslam dünyasının içine itmeye başladılar.
- ➡ 13. Asrın birinci yarısında Moğollar ortaya çıkmıştır ve Moğolların baskısından dolayı Mavennaunnehir (Türkistan) bölgesinden çok sayıda insan Anadolu topraklarına doğru harekete geçtiler.

Göçler karşısında Selçuklu sultanlarının tavırları / Ana Tema : Abbasiler döneminde Anadolu'ya dönük Türk akınları

☞ Türkler Hilafet ordularını oluşturdukları için hilafet ordusunun içinde Anadolu'ya gelmişlerdir. Bunların kalıcı olması mümkün değildi Türkler buralarda kendi haklarına müstakil yada yarı müstakil bir idare kurmadılar. Anadolu'nun içlerine nüfuz eden akınlar güney kıyıları (Antalya , Adana ,Tarsus) dışında içerilere doğru (amoryon/ ameriyon hariç) fetihler düzenlense de kalıcı olmamıştır. Çünkü görülüyorki fethedilen yerler defalarca fethedilirdi (konya ereğli gibi). Bu yüzden **anılıyorzki fetihlerin genel karakteri daha çok ganimet odaklıdır**. Ganimet elde edilince geri dönmüşler.

☞ Sonraki dönemlerde abbasilerde gerileme ve duraklama oldu . Bizanslılar taaruza başladı Abbasiler topraklarını savunmaya geçtiler ve diğer taaruzu bırakarak . Bu müdafaa devrinde Horasan ve Maveraünnehir gönüllüleri Allah yolunda gaza maksadıyla Anadolu'ya gelmeye başladılar.

☞ Çağrı beyin (1016/1021) **ilk seferi nin amacı keşif mahiyetinde bir akındı** . Vaspurakan bölgesine yapılan bir akımdı .Selçuklu türkleri daha henüz imparatorluk haline gelmeden Anadolu Selçuklu kumandasında 3000 kişilik askeri birlikle yaptığı sefer keşiften öteye gitmedi . anadolunun imkanlarını keşfetmek karşısındaki muhatabının gücü nasıl diye ölçmek mahiyetindeydi.

☞ Tuğrul Alparslan Melikşah gibi önemli sultanlar Türkmen muhaceretine (göçüne) çok önem verdiler **Bunun nedenleri:**

- 1- Asayiş salamak
- 2- Müslüman ülekelerin halkının hakkını koruma
- 3- Yurt edinme

☞ Türkler anadoluda önemli bir varlık emaresi **(1048)Pasinler harbiyle anadoluya yapılan kalıcı seferlerin başlangıcını teşlik etmiştir**

☞ **Malazgirtten önce fethedilen yerler** : 1048/Erzurum-1057/Malatya-1059/Sivas-1064/Kars, Ani -1067/Kayseri, Niksar, Konya- 1068/Amuriyye 1069 Honas (Denizli)

☞ Türkler Malazgirt Zaferine kadar Anadolu'da birçok fetihler yapmışlardır. Ancak Türkmenler saf harbine girişemiyor(düzenlive pusulu) ve sıkıştıkça çekiliyorlardı. **Sultan Alparslanın en önemli hedefi** Aşırı Şiiler(gulatışia) Mısır Fatimileri meselesi ön planda idi ve bu sebepsiz değildir batını hareketi, Büyük Selçukluları yıkan en önemli etkenlerdendir. ve bunun çıkış noktası Mısır Fatimileridir yani aşırı şia mensuplarıdır. Alparslan 1070 Fatimiler üzerine gitmek maksadıyla harekete geçti Ahlat'a geldi. Malazgirt'i muhasara ve fethetti.

☞ **Alparslan'ın yanındaki komutanlar** : Savtekin, Gevher-ayın, Afşin, Saltuk (Sanduk), Tarang oğlu, Ahmed şah, Dilmaç oğlu, Artuk ve Tuti gibi büyük Türkmen beyleriydi.

☞ Buharalı İmam Muhammed b. Abdülmelik, sultana Cuma günü savaşa girişmesini tavsiye etti. Türkler gerekli hazırlıkları yapıp belli sayıda askeri Tarang'ın komutasında pusuda beklettiler. Düşmanın saldırması temin edildikten sonra sahte bir geri çekilme hareketi ile düşmanı içeri doğru çektiler. **(SAHTE RİCAT TEKNİĞİ)** Bizans kanatlarının ucundaki Peçenek ve Uzlar Selçuklu tarafına geçtiler. Akşam boyunca devam eden muharebede Bizans tamamen yenilgiye uğradı.

☞ **Malazgirt zaferinin sonuçları** :

- 1- Bizans ordusu ve mukavemetinin tamamıyla kırılması
- 2- ilk defa bir Bizans imparatorunun esir edilmesi edildi.
- 3- Bu zafer, yersiz ve yurtsuz kalan Türk muhacirlerine Anadolu'da ebedi bir vatan hazırlamıştır.

☞ Yapılan antlaşma geçerli olmadı çünkü Mağlubiyet sonrası Diogenes tahttan indirildi. Mihael Dukas başa geçti. İmparatorun gözlerine mil çekildi. Durumdan haberdar olunan Alparslan beylerine, yapılan anlaşmanın sona erdiğini bildirerek onları Anadolu'yu fethetme memur etti. Kendisi ise Türkistan'a giderken suikasta uğrayıp öldü. (1072)

Anadolu'nun Türkleşmesi

- **Artuk Bey 1072'de** Komnenos komutasında bir Bizans ordusunu mağlup etti. Sakarya vadilerine doğru ilerledi. Malazgirt zaferinden sonra Bizans ordusu ve mukavemeti kalmadığı için kendilerine İslam ülkelerinde yurt bulamayan Türkmenler, artık yeni vatanlarına koşuyorlardı.
- Kutalmış oğulları gibi Selçuklu hanedanı içerisinde kendilerine vilayet verilmediği için isyan eden şehzadeler ve beyler kendi boyları ile göçüp Anadolu'ya geldiler. Kutalmış oğlu Süleyman-şah'ın 1075 senesinde İznik'i fethedip Türkiye Selçukluları kurması büyük göçe yeni bir ivme kazandırdı.

Süleymanşah (1075-1086):

- Selçuk'un oğlu Arslan Yabgu'nun torunu ve Kutalmış'ın oğludur. Kutalmış; önce Tuğrul Bey'e, sonra da Alparslan'a karşı taht kavgası yapmış, ikincisine karşı yaptığı savaşta ölmüştür. (1064)
- Kutalmış'ın oğullarını (mansur,devlet,süleymanşah)hapseden Alparslan, onları öldürerek bertaraf etmek istemiş, ancak vezir Nizamü'l-mülk'ün "hanedan üyelerini idam etmenin uğursuzluk getireceği, devletin bekasına zarar vereceği" çıkışından sonra öldürme fikrinden vazgeçmiştir. Ancak herhangi bir olay çıkarmalarını önlemek amacıyla gaza yaparak hizmette bulunmaları veya şehit olarak ortadan kalkmaları için Bizans hudutlarına sürüldükleri rivayet edilir. Böylece **Kutalmış oğulları Diyarbakır-Urfa havalisine gelip** bu bölgede sıkıntılı bir hayat sürmüşlerdir.
- Süleymanşâh ve kardeşlerinin Anadolu'ya gelerek tarih sahnesine çıkmaları Alparslan'ın ölümü ve Melikşâh'ın cülûsu üzerine çıkan hadiselerle yakın alakası vardır. Süleyman ve kardeşlerinin, Alparslan'ın ölümü üzerine Artuk Bey ile Melikşâh arasında çıkan taht kavgalarından fırsat bularak Anadolu'ya geldikleri veya Melikşâh'ın onları serbest bıraktığı anlaşıyor.
- Suriye'ye gelen Kutalmış oğlu (hangisi olduğu belli değil), Şöklî ile birleşti. Birlikte Mısır Şii Fatimî halifesine giderek bağlılıklarını arz ettiler. Atsız, Melikşâh'ın 3000 kişilik asker desteğiyle onları mağlup ederek Şöklî ve oğlunu öldürdü. Kutalmışoğlunu ise esir etti
- Kutalmış oğlu Süleyman ise kendisine katılan Türkmenler ile 1074'de Halep'i muhasara etti. Daha sonra Antakya'yı kuşattı ise de yıllık 20.000 dinar haraç verilmesi mukabilinde kuşatmayı kaldırdı
- Süleyman'ın Gelişinde AnadoluAlparslan, Türk beylerini Anadolu'nun fethine memur etmişti. 1072'de Komnenos komutasında bir Bizans ordusu Kayseri yakınlarında Artuk tarafından bozulduTürkler hiçbir engelle karşılaşmadan İzmit'e ve Marmara sahillerine kadar ilerlediler. 1073'te Sultan Melikşah, taht mücadelesi yaparak isyan eden Kavurd'a **karşı tahtını korumak amacıyla Artuk'u merkez Rey şehrine çağırdı**. Durumdan istifade eden komutan Russel, Niksar'a hâkim oldu. **Bu durum sultan melikşahın talihini ve önünü açmıştır**. Çünkü artuk bey deneyimli bir komutandı.
- Artuk Bey'in İran'a dönmesi Süleymanşâh'ın şansını artırdı. Kutalmış oğlu Süleyman, Anadolu'ya yöneldi. Önce Konya ve Gevâle kalesini aldı. Sonra Konya'dan İznik'e kadar her tarafı aldı. 1075 senesinde ise İznik'i fethetti ve **burada Anadolu Selçuklu devletini kurmuştur**.
- **Süleymanşah döneminde Bizansın taht kavgalarındaki müdahil olmuştur**. 1078'de ise komutan Botaniates, Süleymanşâh'ın yardımıyla Bizans tahtını ele geçirdi. Türkler Bizans'ın kötü idaresi, savaşlar, isyanlar, taht mücadeleleri sayesinde hâkimiyet sahalarını Karadeniz, Marmara ve Akdeniz sahillerine kadar genişlettiler.
- Melikşah 1078'de kardeşi Tutuş'u Suriye'ye gönderir ve kumandanlardan Emir Porsuk'u da Anadolu'ya memur ederek Süleyman ve diğer Kutalmış oğullarını bertaraf etmek istiyordu.Emir Porsuku Anadoluya göndermesi Süleymanşahın ve oğullarının ortadan kaldırma fikri Bizansa imparatoruyla yapılan antlaşma neticesiyle olduğu rivaye edilir. Daha sonra Emir porsuk hedefine ulaşamayınca Melikşah, Anadolu'ya Porsuk'tan sonra emir Bozan(urfa valisi) kumandasında bir sefer düzenlemiş fethedilen 50 Anadolu beldesinde hutbe Melikşah adına okutulmaya başlandı

- 1081’de Alexis Komnenos’un, Melissenos’a karşı taht mücadelesini kazanıp tahta geçmesi, Türklerin her tarafta yayılmalarına ve henüz ele geçmemiş yerlerin alınmasına yardımcı oldu A. Komnenos, Süleymanşah’a önemli miktarda para ve vergi vererek Türkleri boğazlardan, hudut olarak çizilen Drakon suyuna/dragos(Maltepe deresi) kadar çekilmek şartıyla 1081’de bir anlaşma imzaladı. **Alexis’in 1081 tarihli bu anlaşma ile Anadolu’yu artık Süleyman’a terk ettiğine işaret ediyordu.**
- **1081 anlaşmasıyla ise devletini fiilen olduğu gibi hukuken de Anadolu’ya hâkim bir konuma getirdi.** Süleymanşah bu anlaşma sırasında “**sultan**” unvanı taşımaktaydı. Halifelik Süleymanşah’ın sultanlığını tanıırken Melikşah, buna iştirak etmedi. Çünkü onun da aynı şekilde davransaydı, kendi eliyle rakip sultan çıkarmış olacaktı. Bu ancak sultan Sancar devrinde mümkün olabildi
- Selçuklu muhacereti ve fetihleri ermeni halkını daha çok güney-batıya doğru kaydırması, Vaspurakan(Van), Erzurum, Kar, Ani bölgesinden daha batıya yöneldiler Selçuklu akınlarının başlamasından sonra Fırat kıyılarından, Toroslar’ı aşarak, Kilikya, Malatya, Maraş ve Urfa bölgelerinde yoğunluk kazanmasına sebep olmuştur.
- Süleyman’ın Marmara sahillerinden Antakya’ya kadar uzanan ve Suriye’de genişlemeye başlayan hâkimiyeti Büyük Selçuklular ile rekabet ve çatışmasını kaçınılmaz kılıyordu Süleymanşah Haleb’i kuşattı ve muhasara etti. Haleb hâkimi Şerif Ebu Hasan, Melikşah ve Tutuş’a mektup yazarak yardım istedi. Artuk Bey de Süleymanşah’a karşı Tutuş’un yanında yer alıyordu.
- Süleymanşah ve Tutuş’un ordusu Haleb’in 3 mil yakınında Ayn Saylam mevkiinde 5 Haziran 1086 tarihinde karşılaştı. Suriye seferinde Süleyman’a katılan Çubuk vb. Türkmenler saf değiştirip Tutuş’un yanına geçti ve Büyük Selçuklulara karşı Süleymanşah’ın bozulmasına sebep oldular. Süleymanşah’ın ordusu hezimete uğradı. Süleymanşah, Tutuş’un askerlerine esir düşeceği esnada kılıcını çekerek intihar etti veya şehit edildi.
- **Mağlubiyetin amilleri:** Süleyman’ın devlet merkezine çok uzak bulunması, Suriye Türkmenlerinin karşı tarafa geçmeleri ve özellikle Artuk Bey’dir.
- **Süleymanşah’ın Eseri** Anadolu Selçuklu devletidir. Süleymanşah’ın ölümünden sonra Melikşah, I. Kılıçarslan ve Davud’u İran’a götürerek Anadolu’yu hükümdarsız bırakmıştır. Tarih, Selçuklu Süleymanşah’ın Tutuş ile muharebede şehit olup Haleb kalesi kapısında defnedildiğini haber verir.

Ebu’l Kasım ve İznik Devleti

- ⇒ Süleymanşah, Antakya seferine çıkarken yerine başkumandan olarak bıraktığı Ebu’l Kasım, İznik tahtına çıkarak “sultan” unvanı almış Süleymanşah’ın 1081’de Bizans ile yaptığı anlaşmayı bozarak İstanbul boğazı ve Marmara sahillerine kadar akıncılarını sevk etmiştir.
- ⇒ Selçuklular, donanma sayesinde Bizans ile daha iyi mücadele etmek belki İstanbul’u almak amacıyla “Kios” limanında “gemi inşa”sına başlamış ancak Bizans tarafından yakılmıştır. Melikşah, Anadolu’yu itaat altına almak için Porsuğu gönderdi , bu haber üzerine Bizans ordusu çekilmiştir.
- ⇒ Ebu’l Kâsım çekilmeyi görünce Bizanslı İzmit körfezinde hezimete uğratıp İzmit’i almıştır. Melikşah, Porsuk’un dönüşü Anadolu’yu itaat altına almak amacıyla Bozan’ı göndermiş, Bozan Urfa’yı fethetmiştir. Melikşah gönderdiği mektupla bizansa sulh teklifinde bulundu ve imparator kabul etti. Melikşah bu hareketiyle Bizans’ın Ebu’l Kâsım ile ortak hareket etmesine engel olmak istiyordu.
- ⇒ Bozan, İznik’i kuşattı. Ebu’l Kâsım Bizans yardımı Neticesinde Bozan kuşatmayı kaldırmış ve Ulubat gölü taraflarına çekilmişti. Ebu’l Kâsım, kardeşi Ebu’l Gazi’yi İznik’te bırakarak Melikşah’a çekilme talebinde bulundu melikşah görüşme teklifini dahi reddetti. Ebu’l Kâsım, bir müddet İsfahan’da kaldı. Dönüş yolunda Melikşah’ın emriyle yay kirişiyle boğdurulup öldürüldü.

⇒ Bozan, Melikşah'ın 1092'de ölümü sonrasında, Ebu'l Kâsım'ın kardeşinin elindeki İznik şehrini alamadan geri dönmüştür.

Çaka ve Tanrı-bermiş

- Süleymanşah'tan sonra Anadolu'da meydana çıkan müstakil beyliklerden birisi de **Çaka tarafından İzmir bölgesinde** kurulmuştu. Çaka Türk akınları esnasında genç yaşta Bizanslıların eline esir düşmüş ve sarayda yetiştirilmiştir. Süleymanşah ve Mansur'un 1078'de Botaniates'i tahta çıkardıklarında Çaka asalet rütbesi almış, bu imparatorun sukut edip 1081'de yerine Alexis geçince İstanbul'da mevkiini kaybetmiş ve İzmir taraflarına kaçıp siyasi faaliyetlere girişmiştir. Bu bölgede yeni gelen Türkleri etrafında toplayarak bir sahil beyliği kurmaya muvaffak olmuştur. İlk olarak birçok gemiler inşa ettirdi. Bunun içerisinde 40 adet avcı gemisi yaptırıp içerisinde savaşımlarla doldurdu. İzmir, Urla, Foça şehirlerini Bizans'ın elinden aldı. Midilli adasını işgal etti. Oradan Sakız adasını fethetti. İstanköy, Rodos ve diğer adaları ele geçirdi. **Böylece Çaka, Türk tarihinde ilk defa çok mahir ve atılgan bir denizcilik harekâtına girişti.**
- Çaka'nın ittifak yaptığı Peçenekler, 29 Nisan 1091'de Meriç kıyılarında Bizanslılar ile Kumanların müşterek saldırısında bozguna uğradılar. Çaka müttefiklerini kaybetmesine rağmen İzmir'de donanmasını kuvvetlendirip İstanbul'u istila ederek Bizans'a sahip olmak istiyordu. 1092'de Dalassennos komutasındaki Bizans donanması Midilli adasına bir çıkarma yaptı. Mütareke yaparak İzmir'e çekildi.
- Çaka ordusuyla karadan ilerleyerek Çanakkale boğazındaki gümrük merkezi olan Abydos'u kuşattı. Çaka'nın bu cüretli istilasını İznik tahtına oturan I. Kılıçarslan'ı endişelendirdi. Çünkü Kılıçarslan Çanakkale havalisini kendisinin sayıyordu. Çaka'nın, Selçuklu sultanı tarafından bir ziyafet esnasında öldürüldüğü rivayet edilse de Haçlıların 26 Haziran 1097'de İznik'i aldıklarında O'nun kendi memleketi İzmir'de bulunduğu dair rivayetler de vardır. Çaka, İznik'in ele geçirilmesi sonrasında, Bizanslıların İzmir'i kuşatmaları neticesinde İzmir'i şehri terk etti. **1098'de Türkler Anadolu'nun güney ve kuzey sahillerini terk ederek İç Anadolu'ya çekildi.** Bizanslılar ise Akşehir'e doğru ilerlediler.

(19 aralık)

I. Kılıçarslan'ın Saltanatı (1092-1107)

- ✚ Süleymanşah Suriye seferinde öldüğünde oğulları Kılıçarslan ve Kulan Arslan yanında bulunuyordu. Antakya'ya gelen Melikşah çocukları yanına alarak İsfahan'a götürdü ve ölümüne kadar onları yanından ayırmadı. **Türkiye Selçuklu tahtı altı yıl sultansız kaldı. (1086-1092)** Çağdaş Bizans tarihçilerine göre Süleymanşah'ın çocukları İran'dan kaçarak Anadolu'ya geldiler.
- ✚ Kılıçarslan ve Davud 1092'de İznik'e gelince Türkler onları heyecanla kabul ettiler. İznik'i Bizans'a karşı korumaya çalışan Ebu'l Kâsım'ın kardeşi Ebu'l Gazi şehri Süleymanşah'ın oğullarına teslim etti. Kılıçarslan tahta geçerek "sultan" unvanını aldı ve devleti yeniden düzenledi. İzmir'de devlet kurmuş olan Çaka Bey'in kızıyla evlendi. Bizans, Çaka Bey'in başarılarından rahatsız oluyordu. Çaka Bey'in kuvvetlenmesini istemeyen I. Kılıç Arslan, Çaka Bey'in ortadan kaldırılması için Bizans'la bir antlaşma yaptı. Denizde ve karada iki ordu arasında sıkışan Çaka, Kılıçarslan'a gitme kararı aldı. Sultan bir içki ziyafetinde kayınpederini ortadan kaldırdı.
- ✚ Böylece batı sınırını güvence altına alan I. Kılıç Arslan doğuya yöneldi. 1095'de Ermeni Gabriel'in elindeki Malatya'yı kuşattı. Bu esnada büyük bir haçlı ordusunun Anadolu'ya doğru ilerlediği haberini aldı. Kuşatmayı kaldırarak İznik'e döndü. Ancak döndüğünde haçlılar şehri tamamen kuşatmışlardı. İzniğe geçiş yapamadı . daha fazla zaaiyat vermemek içinde kuşatmayı kaldırarak geri döndü Eskişehir dolaylarında Kayseri Emiri Emir Hasan ve Danişmendlilerle iş birliği yaparak haçlılar için savunma hattı oluşturdu ancak bunda başarılı olamadı Konyaya doğru çekildi ancak Emir Hasan Kayseride Hasan Dağı yakınlarında haçlıları hezimete uğratmıştır .

- ✚ Keşiş Pierre'nin başını çektiği ilk haçlı grubu bozuk ve disiplinsiz bir insan yığınıydı. Eskişehir galibiyetinden sonra Bizans ve Haçlı orduları Konya yönünde Anadolu yürüyüşüne devam ettiler. Kılıç Arslan, Danişmend Gazi, Hasan Bey ve diğer beyleriyle birlikte Ereğli'de ikinci bir direniş Haçlılar, bundan sonra önemli bir direnişle karşılaşmadan ve Anadolu'da da kalmayarak hedefleri olan Kudüs yönünde ilerlediler.
 - ✚ Bu yenilgiden sonra Selçuklular zaaf içersine düştüler. Bizanslılar derhal Anadolu'nun sahil bölgelerini işgal ettiler. Kılıç Arslan bu kez Konya'ya yerleşerek burasını başkent yaptı.
 - ✚ Danişmend Gazi, Bayburt'u aldıktan sonra Malatya üzerine yöneldi. Malatya yöneticisi Gabriel, Antakya prensi Bohemond'dan yardım istedi. Şehri ve güzelliği ile ünlü kızı Morfia'yı kendisine vermeyi teklif etti. Danişmend Gazi bir baskınla Haçlılar'ı bozguna uğrattı (1100). Bohemond ve Richard ile birlikte Frank liderleri de esir alındı. Esirler Niksar'da hapse atıldı. **Bu zafer, Danişmendliler ve Danişmend Gazi'nin şöhretini arttırdı**
 - ✚ Saint Gilles komutasındaki 100.000 kişilik bir haçlı ordusu, 1101 yılında, İstanbul'dan Anadolu'ya geçti. Bu gurup İznik civarında Kılıç Arslan tarafından hemen tamamen imha edildi. Fakat Norman ve Lombardlardan oluşan daha büyük bir gurup arkadan geliyordu. Bu ordu, Bizanslılar hariç, 300.000 kişiye ulaşıyordu. Kılıç Arslan, Danişmend Gazi ve diğer Türk beylerinden yardım istedi. Bu kez hedefleri Niksar'daki esirleri kurtarıp oradan Bağdat üzerine yürümekti. **Türkler bu kez kalabalık haçlı ordusuna doğrudan taarruz etmeyip yıpratma savaşları verme taktiğini seçtiler.** Sonunda, bu aç ve disiplinsiz ordu, Amasya civarında Kılıç Arslan ve Danişmend Gazi tarafından tamamen imha edildi (5 Ağustos 1101).
 - ✚ Danişmenliler tarafından Malatya'nın zaptı, Kılıç Arslan'ı rahatsız etmiş ve iki Türk hükümdarının arası açılmıştır. Gazi, Bohemond'u 1103 Mayısında Malatya'da haçlılara teslim etti. Tabi ki Bohemond'un Avrupa'daki akrabaları arasında toplanan fidyeyi de aldı. Kılıç Arslan da, 1103 Ağustosunda Danişmenlilere karşı harekete geçerek, Maraş civarında Danişmend Gazi'yi müthiş bir mağlubiyete uğrattı.
 - ✚ Büyük Selçuklu Sultanı Muhammed'e (Tapar) bağlı olan Musul ve Harran emirleri, Muhammed ile aralarının açılması sonucu, Kılıç Arslan'dan yardım istediler. Kılıç Arslan bu emirlerin yardımına koştu. ve Hapur'da Çavlı komutasında, Muhammed'in ordusu ile karşılaştı. Bu meydan savaşı, hem kendisi ve hem de ordusu için felaketle sonuçlandı. Kılıç Arslan, savaş sırasında Hapur suyunu geçmeye çalışırken, kendisinin ve atının zırhının ağırlığı nedeniyle nehirde boğuldu. Bunun üzerine Anadolu Selçuklu ordusu tamamen dağıldı (Haziran 1107). Çavlı, Musul'u geri aldı
 - ▶ Kılıç Arslan'ın ölümünden sonra, Aleksius Comnenos, Akdeniz Ege Denizi ve Karadeniz sahillerinden Türkleri kovma fırsatını bulur.
 - ▶ Danişmendliler güçlenerek Anadolu Selçuklularını geri plana iterler. Güney-doğu'da Artukoğulları, Erzurum'da Saltukoğulları ve Ahlat'ta Sökmenoğulları beylikleri teşekkül eder.
 - ▶ Kılıç Arslan'ın ölümünden sonra Çavlı Şahinşahı Büyük Selçuklu hükümdarı Muhammed Tapara gönderdi . rivayete göre (temmuz 1109) ordugahtan kaçarak malatyaya gelerek sultanlığı ilan etti . Türkler Frank kontlarından Baudion ve Jocelin'i esir aldılar. 1117'de Malatya sultanı kılıç Arslan'ın en küçük oğlu Tuğrul Arslan'ın atabeyi Ceyhan bölgesini Frankların elinden aldı. Türkler Anabazza yöresini işgal edip ganimetlerle geri döndüler.
- ### Şahinşah'ın Saltanatı (1110-1116)
- ❖ Şahinşah, 1110 yılında Konya sultanı oldu. Babasının ölümü sonrasında Konya Selçuklularını idare eden Hasan Bey'i de bertarafetti. Şahinşah, Bizanslılara karşı Alaşehir'e bir ordu gönderdi. Ancak bu ordu, Efes civarında Kelibanos'da mağlup oldu.
 - ❖ 1113 yılında Emir Monluğ ve Emir Muhammed (Mehmed) kumandasında Bursa ve Ulubat yöresinde Bizans mukavemetini kırarak Çanakkale boğazına doğru yürüdüler. Bizans imparatoru Alexis'in kendilerine karşı gönderdiği İznik valisi Kamitzés'i mağlup ederek esir aldılar.
 - ❖ Alexis, Akşehir'den sonra Konya üzerine gitmeye cesaret edemedi. AfyonKarahisar yakınlarındaki Anbanaz köyünde, Selçuklu Sultanı Şahinşah'ın

şiddetli bir hücumuna uğradı. Karahisar(şahinşah) ile Augostopolis(Bizans) arasındaki ovada iki taraf arasında muahedename akdedildi.

İzzeddin Mesûd'un(1.Mesud) Sultanlığı (1116-1155)

- ❖ Karahisar buluşmasından altın yüküyle dönen Şahinşah'a pusu kurulup ele geçirilir. Gözleri kör edildi. Böylece Mesud Konya tahtına oturur. Böylece Şahinşah'ın altı yıllık saltanatı sona ermiş oldu. Mesud, Şahinşah tamamen kör olmadığından endişe ederek, 1117'de onun öldürülmesini emretti.
- Doğu Anadolu da durum :**
- ❖ Bizanslıların önce Peçenekler sonra Macarlarla savaşları Sultan Mesud ve Danişmendlileri Doğu işleriyle uğraşmaya imkan tanıdı.
- ❖ 1119'da Malatya atabeği Belek, Ceyhan ve Elbistan'ı Malatya sultanı adına itaat altına aldı.
- ❖ Gürcü kralı David (1089-1125), İslam memleketlerine istilalarda bulunuyordu. İlgazi, Gence Meliki Tuğrul ile birleşerek 30.000 kişilik bir ordu oluşturdu. Gürcü ordusuyla karşılaşan Türkler, dağ geçitlerine kadar Gürcülere ağır kayıplarverdirdilerse de mağlup olmaktan kurtulamadılar
- ❖ İlgazi'nin ölümü sonrasında **Belek, birinci mevkie geçti. Bütün Doğu Anadolu ve Suriye Türkmenleri onun idaresine girdi.**
- Siyasi Kudretin Selçuklulardan Danişmendlilere Geçmesi :**
- ❖ Malatya hâkimi sultan Tuğrul Arslan şehri Emir Gazi'ye teslim etti.(1124) Bu durum üzerine Ankara ve Kastamonu yöresi hakimi kardeşi Melik Arab'ın tepkisini çekti. Arab 30 bin kişik ordusuyla kardeşi Sultan Mesud üzerine yürüdü. Mesud önce yenildi ise de Bizans imparatoru Yuannis'ten ve Emir Gazi'den aldığı destek ile onu mağlup etti.
- ❖ 1130 yılında Anabarza'da Haçlılara karşı yaptığı savaşta galip geldi. Haçlı komutanı Bohemend da öldürülenler arasındaydı. Emir Gazi'nin doğuda uğraşmasını fırsat bilen Bizanslılar, Kastamonu'yu kuşatıp ele geçirdi. Bizans'ın işgal ettiği bütün yerleri ele geçirdi. Haçlılara karşı Ma'arra ve Kefertâb beldelerini istila ile Frankları bozguna uğrattı.
- ❖ **Emir (Melik) Gazi**, Bizanslılar, haçlılar ve Ermenilere karşı kazandığı zaferlerden sonra Anadolu hükümdarları arasında en büyük mevkie sahip oldu. Büyük Selçuklu hükümdarı Sultan Sancar tarafından hükümdarlık alametleri ve "Melik" lakabıyla taltif edildi. Ancak ölümü neticesinde bunlar kendisine verilemedi. Yerine oğlu Muhammed geçti. (1134)
- ❖ **Emir Gazi ölümü sonrasında Sultan 1.Mesudun siyasi faaliyetleri :** Danişmedli Emir Gazinin oğlu Melik Muhammedin ölümünün ardından Danişmendlilerin arasında çıkan taht mücadelelerinden faydalanarak üstünlüğü ele geçirdi. Eskişehir kadar ulaşan Alman ordusu burada yenilgiye uğradı. Batı Anadolu'dan Antalyaya gitmeye karar veren Fransa kralı SenLuis türk hücumlarından dolayı ağır yenilgiye uğradı . **Türkler Sultan Mesud döneminde Anadolu'ya sağlam şekilde yerleşti ve Anadolu'da ilk Selçuklu parası Sultan Mesud tarafından bastırıldı.**

2.Kılıçarslan dönemi:

- ❖ Sultan Mesud'un ölümü sonrasında yerine oğlu Kılıçarslan (1155-1192) geçti. Sultan Mesud öleceğini anlayınca memleketi oğulları arasında paylaştırdı. Kılıçarslan'ı Konya tahtına sultan eyledi. Ankara ve Çankırı bölgeleri küçük oğlu Şahinşah'a düştü. Danişmenli meliklerinden Zunnûn yine Kayseri'de, diğeri Yağıbasan ise Sivas'ta kendi ülkelerinde kaldılar.
- ❖ Musul atabeği Nureddin Mahmud'un Ayntap ve Ra'ban'ı istila etmesi üzerine Kılıçarslan, Ayntap ve Ra'ban'a saldırıp ele geçirdi. Nureddin Mahmud, daha sonra sultandan özür dileyerek aldığı memleketleri iade edip Haleb'e geri döndü

2.Kılıçarslan'a Karşı İttifaklar ve Danişmendlilerin Çöküşü:

❏ Kılıçarslan Yağıbasan üzerine yürüdü. Ancak yardımcı kuvvetlerin desteğiyle Yağıbasan galip geldi.Yağıbasan'ın ölümü Sultan II. Kılıçarslan'ın işlerini kolaylaştırdı. Ankara ve Çankırı havalisine gidip burasını Şahinşah'ın elinden aldı. Elbistan, Tohma çayı vadisi, Darende ve Gedük bölgesini ele geçirdi (1165).Kayseri ve Zamantı'da Zunnûn'un idaresine son verdi (1169).

❏ Kılıçarslan'ın fetihlerine ve Anadolu'yu birleştirme emellerine engel olan Atabeg Nureddin Mahmud, 1174'te ölünce artık bu hususta bir engel kalmadı. Kılıçarslan 1175'te Sivas, Niksar, Komana, Tokat ve diğer Danişmendli illerini zapt etti. Zunnûn ve Şahinşah Bizans'a sığındı. Yağıbasan oğulları ise sultanın emrine girip uç beyliği yaptılar. **Böylece 2.Kılıçarslan uzun müddet Selçuklularla rekabet eden Danişmendli hanedanını ortadan kaldırıp Anadolu'da milli birliği kurdu.**

Kılıçarslan'ın Bizans'a Karşı Büyük Zaferi:

❏ İmparator manuel komnenos bütün imkânlarını toplayarak 1176'da sefere çıktı. Maksudı Kılıçarslan'ı ezmek ve bu suretle bütün Anadolu'yu Türklerden kurtarmaktı. Bu büyük orduda Bizans'ın kendi kuvvetinden maada Frank, Macar, Sırp ve Peçenek askerleri de bulunuyordu. Kılıçarslan imparatora sulhu yenilemek teklifinde bulundu. Ancak bu teklif Bizans tarafınca kabul edilmedi.

❏ Bizans ordusu Denizli'den çıkarak Menderes yukarılarında Homa ve oradan da Myriocephalon (Kumdanlı) adındaki sarp bir vadiye girdi ve Sybrize denilen çıkış yerinde sultanın kurduğu pusuya düştü.Bizans ordusunun büyük bir bölümü imha edildi. İmparator gece karanlığından faydalanıp kaçmaya çalıştı, ancak muvaffak olamayıp Kılıçarslan'a sulh teklifinde bulundu. Yapılan anlaşmaya göre imparator, Eskişehir ve Sublaion istihkâmlarını (dayanma noktaları sur- kale)yıkmayı kabul etti.

❏ Miryakeferon savaşının sonuçları.

- 1- 1176 senesinde kazanılan Myriocephalon Zaferi, Malazgirt'ten sonra Selçuk ve Bizans tarihinde ikinci bir dönüm noktası oluşturdu.
- 2- Bizans'ın Anadolu'yu Türklerin elinden alma ümidini tamamıyla kırdı.
- 3- Bizans müdafası artık çöktüğünden Bizans sürekli müdafada kaldı Türkler ise taaruza geçen taraf oldu ve fetihler birbirini takip etti.
- 4- Birinci Haçlı seferinden sonra başlayan buhran devri de böylece son buldu

2.Kılıçarslan ve Selahaddin Eyyûbî

➡ Myriocephalon Zaferinde sonra Kılıçarslan, doğudaki emellerini gerçekleştirme fırsatını buldu. **İlk hedefi Danişmendli emirlerinden Muhammed'in elindeki Malatya idi şehri 1178'de aldı**

➡ Kılıçarslan, Selahaddin'ne elçi gönderip Emir Nureddin'in ele geçirdiği Ra'ban'ı kendisine verilmesini istedi. Selahaddin, teklifi kabuletmediği gibi Kılıçarslan üzerine 20 bin kişilik bir ordu gönderdi. Selçuklu kuvveti mağlup oldu

➡ Selahaddin, haçlılarla anlaşma yaparak Selçuklu ülkesine yürüdü. Kılıçarslan, veziri aracılığıyla sulh teklif etti. Çarpışma önlendiği gibi iki hükümdar rakip Ermenilere karşı birleşti. Selahaddin, Karahisar ve Göksu'dan geçerek Ermeni arazisine girdi. Selahaddin, Artuklu Nureddin ile birlikte Diyarbakir ve Meyyafarikin şehirlerini alarak Doğu Anadolu'da yayılmaya başladı.Böylece iki hükümdar arasındaki rekabet tekrar baş gösterdi.

Bizans'a Karşı Yeni Fetihler ve Türkmen Göçleri

- 1176 Myriocephalon bozgunundan sonra imparator anlaşma hükümlerini yerine getirmede. 1185'te Alaşehir önlerine kadar istila edip imparatoru vergiye bağladı. Bu sıralarda Azerbaycan'dan Anadolu'ya büyük bir göç dalgası vuku buldu. Zaten Sancar'ın Karahıtaılar ve Oğuzlara mağlubiyetinden sonra Türkistan'dan batıya doğru bir göçebe muhacereti devam ediyordu. Orta Asya'dan devam eden bu göçler, Anadolu hudutlarında yoğunluğunu artırıyor ve Bizans aleyhine genişleme ve fetihleri kolaylaştırıyorlardı. Türk islam devletleri iskana çok önem vermişlerdir.

(20 aralık)

Gıyaseddin Keyhüsrev'in Melikliği ve 1. Saltanatı(1192-1196)

- II. Kılıçarslan'ın 1192'de vefatı üzerine veliahd olan küçük oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev Selçuklu sultanı oldu. Kılıçarslan ölmenden önce topraklarını 12 evladı arasında paylaştırmıştı. Gıyaseddin'e Borgulu (Uluborlu) merkez olmak üzere 1182'de fethedilen Kütahya'yı vermişti.
- Kutbeddin Melikşah'ın Konya'ya gelerek kendisini sultan ilan etmesi sonucu, Gıyaseddin ve babası Konya'yı muhasara etmiş, Gıyaseddin tarafından yaklaşık 4 ay boyunca gizli tutulmuş, bu arada 1192'de sultanlığını ilan etmiştir. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ilk saltanatı 4 yıl sürmüştür.
- **Tokat meliki Rükneddin Süleymanşah** 1196'da Konya'yı alarak Selçuklu tahtına oturdu. Böylece Gıyaseddin'in birinci saltanat dönemi sona erdi.

II. Süleymanşah (1196-1204)

- ❏ Konya üzerine yürüdü. Şehri 4 ay boyunca muhasara etti. İki kardeş arasında yeminli ahitnamenin(can ve malına dokunulmayacak ve sağsalim şehri terkedecek) imzalanması sonrasında Gıyaseddin Konya'yı terk etti. Süleymanşah şehre girerek 1196'da Konya tahtına oturdu.
- ❏ II. Rükneddin Süleymanşah kısa süren saltanatı müddetince, kudreti ve birleştiriciliği sayesinde Selçukluya büyük hizmetler yapmış bir hükümdardır.
- ❏ Süleymanşah, Ermenileri Selçuklulara ait topraklardan çıkarmak, en azından onları Torosların güneyine atmak için harekete geçti. 1199'da Ermenileri işgal ettikleri Ereğli kalesi ve başka yerlerden sürüp Torosların ötesine atmıştır.
- ❏ Gürcüler tarafından Erzurum'un muhasara edilmesi, Kars'ın ele geçirilmesi, ahalisinin tahliyesi, Türkler için büyük bir keder oluşturdu. Bu durum Süleymanşah'ı Erzurum ve Gürcistan seferini yapmaya zorladı. Gürcistan seferinde Selçuklu ordusu 20 bin civarındadır. Türk tarafı Pasinler ve Sarıkamış istikametinde ilerleyerek Micingerd kalesi civarında karargâhını kurdu. Gürcü ordusu Türk ordusunu istirahatatta iken gafil yakaladı. Selçuklu ordusu mağlup oldu. Bütün ağırlıkları(savaş malzemeleri –erzak)Gürcülerin eline geçti. Askerlerin yanında Türk beylerinden de esir düşenler oldu. (1202) Süleymanşah, **kuvvetine fazla inanması, düşmanı küçümsemesi, gururu ve tedbirsizliği** dolayısıyla yenildi. bağirsak hastalığına yakalanıp 6 Temmuz 1204 senesinde öldü. Süleymanşah, saltanatı esnasında Selçuklu devletini iç müdahalelerden kurtarmış, milli birliğe kavuşturmuş kudretli bir hükümdardır.
- ❏ **III. Kılıçarslan'ın Saltanatı** (1204-1205) Saltanatı çok kısa yaklaşık 8 ay sürmüştür.

Gıyaseddin Keyhüsrev'in 2.Saltanatı (1205-1211)

- ❖ Gurbet HayatıAkşehir yolundan doğuya doğru yönelmiş, Akşehir yolundan hareketle Kozan, Elbistan, Malatya'dan Haleb'e yönelmiş Onun bu kadar dolaşmasının sebebi komşu hükümdarların kardeşi Süleymanşah'tan dolayı onu uzun süre misafir etmekten çekinmiş olmalarına bağlanmıştır. Bizans'a gitmeye karar vermiştir. 1204'te İstanbul'un haçlılar tarafından işgalinden sonra kayınpederi Mavrozomes'in yanında (İstanbul'a bağlı bir adada) kalmıştır

- ❖ Ordusuyla 1205'te Konya üzerine yürüdü. Aksaray halkının onu desteklemesi talihini güldürdü. Konyalılar yeni sultanı kabulde Aksaraylılardan öne geçmek için Gıyaseddin'i Konya'ya davet ettiler. Gıyaseddin bu şekilde 1205 Şubatında bıraktığı tahtına yeniden oturdu.

Selçuklu Fetihleri ve Bizans

- ❖ Bizans Latinler tarafından çökertildikten sonra Komnenos ailesinden Alexis'in damadı Theodore Laskaris 1206'da İznik devletini kurmayı başardı. Aynı aileden Alexis ve David Karadeniz sahillerine yerleştiler. Alexis, Trabzon'da yeni bir hanedan ve devlet kurdu. Doğu-batı arasında gelişen ticari faaliyetler Anadolu'yu milletlerarası ticaretin transit bir yolu halinde getiriyordu. Selçuklu kervansaraylarının yapımının bu döneme rastlaması tesadüf değildir.Çünkü ticaretin canlanmasına ve devletin zenginleşmesine sebebiyet veriyor.
- ❖ Gıyaseddin Keyhüsrev, "itaatinden çıkan" Trabzon hükümdarına karşı sefere çıktı. Alexis'i mağlup etti. Ancak Samsun ve sahillerinin Türk idaresine geçtiğine dair bir rivayet yoktur. Anlaşıldığına göre Gıyaseddin yöredeki idareyi bırakmış ve ticaret yolunun emniyetini sağlamakla yetinmiştir.

Antalya'nın Fethi ve Ermeniler

- ❖ Gıyaseddin zamanında uluslar arası ticaret yollarının ekonomik önemi olduğundan sefer ve fetihler çoğu zaman bu siyasete göre yapılıyordu. Sultan, Karadeniz seferinden sonra Antalya'nın fethine koyuldu. Şehir fethedildi. (5 Mart 1207) Gıyaseddin, Rum ve Latinlerin arasında baş gösteren şüphe ve ayrılıktan istifade etti. Antalya'nın fethi Türkiye'nin (Anadolu) iktisadi ve ticari gelişiminde çok büyük bir tesir gerçekleştirdi.
- ❖ **Antalyanın fethinden sonraki gelişmeler :**
 - 1- Selçuklular ilk defa Avrupalılar (Haçlılar) ile ticari anlaşmalar yaptı.
 - 2- Deniz kuvvetleri için güvenli bir üs liman haline geldi .
- ❖ Gıyaseddin 1208'de Ermenileri cezalandırmak üzere sefere çıktı. Maraş'ı Ermenilerin elinden kurtardı. Ermeni hudutlarını aşarak birçok kale ve beldeyi ele geçirdi.

Keyhüsrev'in Alaşehir Seferi ve Ölümü

- ❖ Bizansın siyasi münasebetlerinede müdahil oluyordu Gıyaseddin Laskaris'e mektup gönderip tahtı Alexis'e bırakmasını istedi. Türk ordusu Denizli ve Ladik arasında Antiochia (Alaşehir hududunda bir yer) denilen şehri muhasara (Alaşehir savaşı) ettiği esnada, gelen Bizans ordusuyla karşılaştı. Gıyaseddin, İmparator Laskaris'i bir darbe ile yere düşürdü. Ancak yaralanmayan Laskaris ayağa kalkarak sultanın atının ayaklarını kesti. Sultan atından düştü ve Laskaris tarafından öldürüldü (1211). Orduda bozgun vukua geldi. Türk ordusu galip geliyorken mağlup durma düştüler. Bizanslılar bu savaş sonrasında hiç toprak kazanamadılar.

İZZEDDİN KEYKÂVUS'UN SALTANATI (1211-1220)

- Keykavus Kayseri'ye gelerek Selçuklu tahtına oturdu. (20 Temmuz 1211) Alâeddin, Malatya'da Minşar veya Masara kalesine hapsedildi.
- İzzeddin ülkede hakimiyeti sağladıktan sonra ticari yönden Anadolu'nun kalkınmasına önem verdi. 1214'te Kıbrıs kralı Hugue ve Venedik ile bir ticaret anlaşması yaptı. Akdeniz ticaretini emniyet altına aldı ve Sinop üzerine yürüdü. Selçuklu (3 Kasım 1214) tarihinde Sinob'a girdi.
- Sultan düzenlediği bir seferle Ermenileri Torosların güneyine atmasını bildi.çünkü ermeniler kuzeye hakim olmak istiyordu.Selçuklu hâkimiyetinden çıkan Antalya, bir ay süren kuşatmayla 22 Ocak 1216 tarihinde ele geçirildi.(1218) yapılan anlaşmaya göre Ermeniler 20 bin dinar yıllık haraç ödemeyi ve bazı kalelerin iadesini kabul etti. Sultan Sis (Kozan)'in hâkimiyetini Leon'a bıraktı. Bu anlaşma ile Anadolu-Suriye ticaret yolu güvenlik altına alınmış oldu.

1.SULTAN ALÂEDDİN KEYKUBAT (1220-1237)

- Alaaddin Keykubat Anadolu Selçuklunun yükseliş dönemini , altın çağını temsil ediyor .
- Alâeddin Keykubad hapis tutulduğu kaleden çıkartılarak Sivas'ta Selçuklu tahtına oturdu. Konya'da ikinci kez merasim yapıldı.
- Konya, Kayseri ve Sivas şehirlerinin surlarını yeniden inşa ettirdi. Çünkü Moğol tehlikesi kapıdaydı. Sultan Antalya'dan gelen deniz kuvvetleriyle kışın Alanya'yı kuşattı. Kuşatma iki ay sürdü. kaleyi ele geçiren Keykubad, kendi ismine nisbeten şehre "Alaiye" ismini vererek(dönemin derin devleti) ayrıca burada bir tersane inşası için emir verdi (1221).
- Keykubad, Ermeniler tarafından soyulan tüccarların şikayeti üzerine Ermeniler üzerine sefer düzenlemiştir. İki koldan Ermeniler üzerine saldırdı. Mübarizeddin Çavlı ve Emir Mavrozomes'in komuta ettiği birinci kol kuzeyden harekete geçti. Diğer kol ise Mübarizeddin Ertokuş komutasında Antalya'dan sahilten Ermenileri vuracak ve onların haçlardan destek almalarını önleyecekti. Kışın bastırması Ermenilerin barış teklif etmesi neticesinde anlaşma yapıldı.
- Keykubat Ermenek ve Mut bölgelerinin idaresini Kamerüddin Lala'ya verdi ve hudutlardaki Türkmenleri buraya yerleştirdi.
- Sultan 1226'da sefere çıkarak, 16 bin kişilik Artuklu ve Eyyubi kuvvetlerini bozguna uğratmıştı. Ancak yaklaşan Moğol tehlikesinden dolayı Eyyubilerden Melik Adil ile dostane ilişkiler kurmak zorunda kaldı. Erzicana ordu gönderdi.Mengücekli beyliği Divriği kolu hariç 1228'de ortadan kalktı. Erzurum meliki Cihanşah da sultana itaatini bildirdi.
- Hüsameddin Çoban, Suğdak şehrini ele geçirmişti. Emir Çoban burayı teşkilatlandırdıktan sonra, biraz asker bırakıp geri döndü. (1227)
- Celaledin Harezmsah'ın 1229'da Ahlat'ı muhasara etmesi ve Erzurum meliki Cihanşah'ın ona tabi olması sonrasında Keykubad, öncelikle Celaledin'i Ahlat muhasarasından vazgeçirmeye çalıştı. Olumlu sonuç alınamayınca 32 bin Selçuklu ordusu, 10 bin Eyyubi ordusu olmak üzere 42 binkişilik ordu oluştu . Celaledin'in askeri gücü 10 bin-40 bin civarında idi. Nihayet iki Türk ordusu Erzincan Akşehir'inde Yassıçimen ovasında karşılaştılar. 10 Ağustos 1230'da Harezmsah ordusu büyük kayıplar vererek mağlup oldu. Keykubad, 1235'te Eyyubi topraklarına ikinci bir akın düzenledi. Kayseri subaşı Kemaleddin Kamyar komutasındaki Selçuklu ordusu Urfa, Siverek, Harran ve Rakka'yı ele geçirdi. Amid (Diyarbakır)'i almaktan vazgeçmeyen Keykubad, Kayseri'de büyük bir ordu hazırlattı. Bu esnada Moğol hükümdarı Ögeday'ın elçileri geldi. Elçiler sultana Moğol sultanının hâkimiyetini kabul etmesini teklif ettiler. Sultan bu teklifi kabul ederek Ögeday'a hediyeler gönderilmesini emretti. Ordusuna geçit resmi yaptırdıktan sonra Ramazan Bayramı'nın 3. gününde yabancı elçiler için bir ziyafet verdi. Burada yediği kuş etinden zehirlenerek o gece öldü (1237).

2.GIYASEDDİN KEYHÜSREV

- Gıyaseddin, sultan olma hayalleri besleyen Köpek'i (1238/1239)'da ortadan kaldırdı. Moğolların önünden kaçan Türkmenlerin ilk uğrak yeri genellikle Güneydoğu Anadolu idi. Bölgenin iktisadi ve sosyal durumunun kötü olması, İslamiyet'in inceliklerini iyice kavrayamamış bu topluluğun Selçuklu devletine karşı isyana kalkışmasına sebep oldu.
- Babailer, Tokat ve Amasya'ya doğru ilerlediler. Necmeddin Behramşah komutasındaki 60 bin kişilik Selçuklu ordusu, Kırşehir'in Malva ovasında Babai kuvvetlerini tamamen yok etmiştir (1240)

- Moğol güçlerinin komutanı Baycu Noyan , Selçuklu devletinin Babailer karşısındaki zayıflığını ve Gıyaseddin'in olaylar karşısındaki acizliğini görünce (1242) sonbaharında Erzurum üzerine yürüdü. Şehri işgal ve tahrip etti. Selçuklu ordusu Sivas'ın 80 km doğusunda Köseadağ mevkiinde karargâh kurdu. Selçuklu ordusu Moğolları karşılamak amacıyla 20 bin kişilik bir öncü kuvvetle hücumla geçti. Geri çekilen Moğollar daha sonra hücumla geçti ve öncü Selçuklu birliğini mağlup etti. Bu yenilgi Selçuklu ordusunda panik havası yarattı. Bazı komutanlar ve Gıyaseddin korkuya kapılarak kaçtılar. Esas ordu da böylece savaşmadan yenilmiş oldu. (4 Temmuz 1243).
- II. Gıyaseddin canını kurtarmak için kaçtığı için Selçuklu devleti başsız kaldı. Vezir Mühezzibüddin Ali ve Amasya kadısı Moğollar ile anlaşma yapmak için Azerbaycan'daki Mugan ordugâhına gitti. Selçuklu yılda 360 bin dirhem para, onbin koyun, bin sığır, bin deve karşılığında barış yaptı.
- **Selçuklu devletinin Köseadağ yenilgisi devlete tabi devletlerin Selçuklu tabiiyetinden çıkıp Moğollara tabi olmasına sebep oldu.** 1246 da vefat eden 2. Keyhüsrev'in yerine devlet adamları 2.Keykavusu tahta çıkardılar. 2. Keykavusta (1249) yılına kadar müstakil olarak hüküm sürdü sonra aynı anda üç hükümdar saltanat sürdüğü dönemler oluştu ülke kargaşaya soktu
- Moğolların baskısının iyice artması üzerine, Anadolu Selçukluları birkaç başarısız ayaklanma denemesine giriştiler. Ordusuyla Anadolu'ya gelen Memluklu sultanı Baybars, 1277'de Elbistan ovasında Moğolları darmadağın etti. Ancak Baybars'ın ülkesine dönmesinden sonra Moğolların intikamı acı oldu. Çok sayıda insanı acımasızca öldürdüler. Bundan sonra Anadolu tamamen Moğol egemenliğine girdi. Anadolu'yu atadıkları valiler eliyle yönettiler. **1308 yılında Sultan II. Mesud'un ölümünden sonra Anadolu (Türkiye) Selçuklu Devleti yıkıldı.**
- **Devlet Yapısı ve Ordu :** Türkiye Selçuklularında devlet toprakları hanedanın ortak mülküydü. Sultan ülke topraklarını oğulları arasında paylaşıyordu. Taht kavgalarının ve şehzadelerin ayaklanmalarının önemli nedenlerinden birisi de buydu. I.Gıyaseddin Keyhüsrev bu uygulamaya son vererek merkezi yapıyı güçlendirdi.
- **Toplumsal ve ekonomik yapı:** Anadolu Selçukluları ticarete ve yol güvenliğine büyük önem verdiler. Karadeniz ve Akdeniz'deki limanlar önemli birer dış ticaret merkezi haline gelmişti.
- **Mimari :** Ülkenin pek çok yerinde cami, han, kervansaray, imaret, köprü, çeşme ve medreseler yaptırdılar. Anadolu Selçuklu sultanları adına yaptırılan kervansaraylar "sultan Hanı" ya da "han" olarak isimlendirilirdi.

Tükendi söz eridi köz... ☺
İyi çalışmalar...

